

ZA PRTA VRA TA

Jean-Paul Sartre

Mestno gledališče ljubljansko, Čopova 14, 1000 Ljubljana, Slovenija

Hišna centrala **+386 (0)1 4258 222**

Tajništvo **+386 (0)1 4257 148**

Blagajna **+386 (0)1 2510 852**, odprto vsak delavnik od 12. do 18. ure

in uro pred predstavo, e-naslov **blagajna@mgl.si**

E-naslov **info@mgl.si**

Spletno mesto **www.mgl.si**

Barbara Hleng Samobor direktorica in umetniška vodja

Petra Bizjak direktoričina pomočnica – poslovna vodja

Janez Koleša direktoričin pomočnik za tehnične zadeve

Alenka Klabus Vesel dramaturginja in arhivarka

Eva Mahkovič dramaturginja in vodja mednarodnega oddelka

Petra Pogorevc dramaturginja in urednica Knjižnice MGL

Ira Ratej dramaturginja in vodja izobraževalnega programa

Maja Cerar, Martin Vrtačnik lektorja

Simona Belle vodja službe za odnose z javnostmi in trženja

tel. +386 (0)1 4258 222

Helena Štrukelj koordinatorka in planerka programa

tel. +386 (0)1 4440 309

Katarina Koprivnikar vodja projektov

tel. +386 (0)1 4258 222

Petra Setničar koordinatorka obiska

tel. +386 (0)1 4258 222

Urša Petelinek in **Rok Špacapan** blagajničarja in informatorja

tel. +386 (0)1 2510 852

Javni zavod Mestno gledališče ljubljansko, ustanoviteljica Mestna občina Ljubljana

Program gledališča financirata Ministrstvo za kulturo (iz proračuna Republike Slovenije) in MOL.

Svet Mestnega gledališča ljubljanskega

mag. Mojca Jan Zoran (predsednica), **Ira Ratej** (namestnica predsednice), **Alen Jelen, Špela Knol, Ksenija Sever**

Strokovni svet Mestnega gledališča ljubljanskega

prof. Tomaž Gubenšek, Darja Hlavka Godina, Tone Peršak, Eva Mahkovič, Matej Puc

Ustanoviteljica

Mestna občina
Ljubljana

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

VSEBINA

- 7 **VODIČ PO ZAPRTIH VRATIH**
- 15 LIU ZAKRAJŠEK **NOČNA MORA ČLOVEŠKE SUBJEKTIVNOSTI**
- 23 BENJAMIN ZAJC **NE MOREŠ NADJEBATI ŽIVLJENJA, PA ČE SE UBIJEŠ**

JEAN-PAUL SARTRE

ZAPRTA VRATA

Huis clos, 1944

Drama

Premiera 11. januarja 2024

Uprizoritev je tudi del pedagoškega programa MGL.

Prevajalka **EVA MAHKOVIC**
Režiser **JAŠA KOCELI**
Dramaturginja **EVA MAHKOVIC**
Scenograf **DARJAN MIHAJLOVIĆ CERAR**
Kostumografka **BRANKA PAVLIĆ GUČEK**
Avtor glasbe **MIHA PETRIC**
Lektor **MARTIN VRTAČNIK**
Oblikovalec svetlobe **BOŠTJAN KOS**
Oblikovalec zvoka **TOMAŽ BOŽIČ**
Fotografinja **MANKICA KRANJEC**

Vodja predstave in šepetalka **Lejla Žorž**
Tehnični vodja **Janez Koleša**
Vodja scenske izvedbe **Matej Sinjur**
Vodji tehnične ekipe **Boris Britovšek** in **Dimitrij Petek**
Tonska tehnika **Tomaž Božič** in **Sašo Dragaš**
Osvetljevalca **Bogdan Pirjevec** in **Janez Vencelj**
Frizerke in maskerke **Anja Blagonja**, **Sara Dolinar** in **Katarina Morel Kobetič**
Garderoberka **Angelina Karimović**
Rekviziterka **Ana Johana Scholten**

Sceno so izdelali pod vodstvom mojstra **Vlada Janca** in kostume pod vodstvom mojstric **Irene Tomažin** in **Branke Spruk** v delavnicah MGL.

Igrajo

Garcin **BORIS KERČ**

Sobar **GAL OBLAK** k. g.

Ines **TJAŠA ŽELEZNIK**

Estelle **DIANA KOLENC** k. g.

Boris Kerč, Tjaša Železnik, Diana Kolenc, Gal Oblak

Boris Kerč

VODIČ PO ZAPRTIH VRATIH

REPREZENTACIJE PEKLA V UMETNOSTI IN LITERATURI

Pekel od nekdaj vnema človeško domišljijo. Poleg Sartra in njegovih *Zaprth vrat*, v katerih je pekел preprosto zaklenjena soba z grdimi fotelji in še dvema človekoma, s katerima se raje ne bi družili, verzijo pekla najdemo pri številnih drugih umetnikih in piscih iz zgodovine. Grozote pekla in poslednje sodbe grafično in v različnih žanrih upodabljajo Giotto, Hieronymus Bosch, Jan van Eyck, Sandro Botticelli, Fra Angelico, Pieter Bruegel starejši, Michelangelo, William Blake, John Martin, William-Adolphe Bouguereau, George Frederic Watts, Edvard Munch, Franz von Stuck, William Hogarth, Jake in Dinos Chapman, Richard Phillips. O peklu, notranjem in zunanjem, v različnih žanrih in slogih pišejo Vergil, John Milton, Jonathan Swift, Mihail Bulgakov, James Joyce, José Saramago, Terry Pratchett, C. S. Lewis, J. R. R. Tolkien, Chuck Palahniuk, Kristen Ashley.

Osebnih interpretacij pekla je veliko, zato so tudi sezname dolgi. Seznam različnih vrst pekla, ki je nastal ob pomoči umetniške ekipe in bližnjih, najdete na koncu tega teksta.

SEZNAM DEMONOV

Iz knjige Umberta Eca *Vrtinec seznamov*.

Aamon, Abigor, Abrakace, Agares, Aguale, Ajivion, Alastor, Aloces, Amduskija, Amon, Andrameleh, Andras, Arioh, Andrealfus, Andromalius, Asmodej, Astarot, Aubras, Azazel, Bael, Belbalan, Balam, Barbato, Batim, Belet, Belfagor, Belial, Belcebub, Belcefon, Beret, Berit, Biemot, Bifrons, Bileth, Birtu, Botis, Buer, Bune, Dantalion, Dekarabija, Ejrevr, Feniks, Flauros, Fokalor, Forajji, Forkas, Forneus, Furfur, Furinomius, Gap, Gamigin, Gemori, Glazija, Guzoin, Haagenti, Haborim, Halfas, Ipes, Ipos, Kaakrinolas, Kaassimolar, Kali, Karabija, Kajm, Kerberos, Kaks, Kimeries, Ksafan, Labolas, Leonardo, Leraje, Lucifer, Malafar, Malehas, Malfa, Malfas, Marbas, Marhokijas, Markocija, Melhrom, Mikales, Moloh, Moraks, Murmur, Naberius, Niba, Nikliar, Orias, Orobas, Ose, Otis, Pajmon, Pikolus, Procel, Prufila, Purson, Rahuart, Raum, Ronove, Ronve, Sabnah, Saleos, Satanas, Skoks, Sere, Separ, Sitri, Stola, Svaks, Šaks, Tap, Ukobah, Valak, Vapula, Vasago, Vepar, Vine, Volak, Vual, Val, Zagam, Zaleos, Zebos, Zeere, Zepar.

Tjaša Železnik

DANTE IN PEKEL

Italijanski pesnik Dante Alighieri se v versko-alegoričnem epu v 100 spevih (in verzih) *Božanska komedija* (pisal jo je od leta 1309 do 1321) sprehodi po posmrtnem življenju od *Pekla (Inferno)* prek *Vic (Purgatorio)* do *Raja (Paradiso)*. V nasprotju s Sartrovim peklom, v katerem smo si pekел drug drugemu in Bog ne obstaja, je *Božanska komedija* teocentrična. V njej se lahko človeška duša, ki je ob rojstvu čista in se v življenju nanjo kot umazanija prilepijo grehi, šele takrat, ko se očisti vsega človeškega, znajde v Nebesih v naročju Boga, kjer jo oblije slava večnega miru. Danteja v tem avtofikijskem epu v posmrtnem življenju spremljata dva vodiča: po peklu in vicah ga vodi rimski pesnik Vergil, po nebesih pa Dantejeva muza, ki je zdaj tudi angel, Beatrice. Dantejev pekел ima devet krogov, v njih so grešniki razporejeni glede na težo svojih grehov. V prvem krogu ali predpeklu so *predkrščanski pravičniki*, na primer Ovidij, Homer, Sokrat, Aristotel in Julij Cezar. V drugem krogu so *pohotneži*: Ahil, Paris, Kleopatra in Dido. V tretjem krogu so *požeruhi*: tukaj Dante najde navadne ljudi, ki so bili v življenju krivi smrtnega greha požrešnost. V četrtem krogu so *pohlepneži*: poleg navadnih ljudi, obsedenih z denarjem, Dante tukaj vidi tudi Hada, grškega boga podzemlja. Dante se v tem krogu pekla ne pogovarja z nikomer. V petem krogu so *jezni* in *lenuhi*: Danteja in Vergila tukaj preganjajo furije, ko poskušata preiti obzidje, ki zgornje kroge pekla loči od spodnjih. V šestem krogu so *neverniki* in *heretiki*: tukaj Dante sreča na primer Epikura in papeža Anastazija Drugega. V sedmem krogu so *nasilneži*, pa tudi *samomorilci*: Atila, Brunetto Latini. V osmem krogu so *prevaranti*: astrologi, lažni preroki, alkimisti, tisti, ki laskajo in dajejo slabe nasvete. V devetem, najglobljem krogu, v katerem prebiva Lucifer in je okovan v večni led, so *izdajalci*: izdajalci in morilci družinskih članov, izdajalci države, tisti, ki prevarajo svoje goste, in tisti, ki so se obrnili proti svojim dobrotnikom. Vsako vrsto izdajalcev straži druga vrsta demonov.

SARTRE, JEAN-PAUL CHARLES AYMARD

Francoski eksistencialistični filozof, dramatik, scenarist, pisatelj, epistemolog, biograf, član odporniškega gibanja, ontolog, mirovni aktivist, intelektualec, eksistencialist, sociolog, meteorolog in literarni kritik. Rodil se je 21. junija 1905, umrl je 15. aprila 1980. Njegova novela *Gnus (La Nausée)* je manifest eksistencializma – filozofske smeri, ki se ukvarja s človekovo eksistenco –, napisal in izdal pa je še več kot petdeset del: filozofskih in kritičnih esejev, dram, novel, kratkih zgodb in avtobiografskih del, pisem in dnevnikov. Leta 1964 je zavrnil Nobelovo nagrado, kritičen do odločitev odbora, da nagrado podeljuje samo piscem z Zahoda, in to tistim, ki niso komunisti. Visok je bil 153 cm in imel bolezen strabizem (škilavost). Od študentskih let do smrti je bil v (odprtem) intimnem in profesionalnem razmerju s francosko pisateljico in feministko Simone de Beauvoir. Zadnja leta je preživel v pisanju velikopotezne in obsežne študije o pisatelju Gustavu Flaubertu, potem pa oslepel. Njegovega pogreba na pokopališču Montparnasse se je udeležilo petdeset tisoč ljudi. Njegova karikatura, ikonični pisatelj Jean-Sol Partre, avtor uspešnice *Bruhanje*, ki množice mladih Parižanov na predavanjih s svojimi besedami spravlja v ekstazo, je pomemben lik surrealističnega romana *Pena dni (1947)* francoskega pisatelja in džezista Borisa Viana.

KOMIK

Comedian, instalacija Maurizia Cattelana v treh izvodih: banana, s srebrnim lepilnim trakom prilepljena na zid, predstavljena na sejmu umetnosti Art Basel Miami Beach leta 2019. Dva izvoda umetnine so prodali na Art Baslu za 120.000 dolarjev, tretjo je dobil muzej Guggenheim.

HILBERTOV HOTEL

Hilbertov hotel / Hilbertov paradoks velikanskega hotela / Paradoks neskončnega hotela je miselni eksperiment, ki ga je leta 1924 v nekem predavanju o neskončnosti uvedel nemški matematik David Hilbert. Razložiti ga je seveda težko, sploh če ti logika nikoli ni šla, ampak takole: Si predstavljate hotel z neskončnim številom sob? To je Hilbertov hotel. Sobe so oštevilčene – ena, dve, tri, štiri in tako naprej do neskončnosti. V vsaki sobi je en gost in vse sobe so že polne. Neskončno število gostov v neskončnem številu sob. Pojavi se nov gost, ki želi sobo v tem hotelu. Vse sobe so zasedene, ampak obstaja rešitev. Vse goste premaknemo za eno sobo naprej. Gost v sobi ena gre v sobo dve, gost v sobi dve gre v sobo tri, gost v sobi tri gre v sobo štiri in tako naprej do neskončnosti. Novega gosta nastanimo v sobi ena, ki je zdaj prazna.

Pred hotel prispe avtobus s stotimi gosti. Vse nastanjene goste prestavimo za sto sob naprej in sprostilo se bo sto sob.

Zdaj pa pride neskončno dolg avtobus z neskončnim številom gostov. Nastanjenim gostom naročimo, naj se premaknejo v sobo, katere številka je dvakrat večja od številke sobe, v kateri so bili nastanjeni zdaj. Gost v sobi ena gre v sobo dve, gost v sobi dve gre v sobo štiri in tako naprej. Zdaj so vse sobe z lihimi številkami proste.

Zdaj pa se pred hotel pripelje res ogromen, res največji avtobus. Vsi ljudje na tem avtobusu so označeni z edinstvenim imenom. Njihova imena sestavljata le črki A in B. Vsako ime je neskončno dolgo. Tu pa nastane pravi problem. Neskončno število novih gostov z imeni in neskončno število sob imamo, pa vendar ne moremo namestiti vseh gostov. Zakaj ne? Vzamemo neskončno razpredelnico in začnemo pripisovati sobe. Sobo ena pripišemo gostu ABBABABABABAAAAB itd., sobo dve pripišemo gostu BABABABABABABABABBBABA itd. Tako nadaljujemo in vsaki sobi pripišemo drugačno zaporedje črk A in B. Tukaj je težava: recimo, da imamo izpolnjen ta neskončni seznam – še vedno lahko zraven napišemo ime gosta, ki še nima sobe. To naredimo tako, da vzamemo prvo črko prvega gosta in jo zamenjamo za drugo črko, nato vzamemo drugo črko drugega gosta in jo spet zamenjamo za drugo črko. Če to počnemo v neskončnost, lahko izpišemo ime osebe, ki se zagotovo ne bo pojavila nikjer na razpredelnici. Ime bo tako drugačno od vsakega drugega imena na seznamu vsaj za eno črko.

Res je, da je število sob v tem hotelu neskončno, ampak to je števna neskončnost. Ko je na avtobusu število gostov neštevno neskončno, bodo na njem še vedno ljudje, za katere v neskončnem Hilbertovem hotelu ne bo prostora. Nekaterne neskončnosti so namreč večje od drugih.

Diana Kolenc

S pomočjo Hilbertovega hotela smo si pri ustvarjanju uprizoritve Zaprta vrata poskušali zamisliti hotel s hodniki in sobami, o katerih govori Sobar. Predstavljati si kaj takega je bilo zame pekel.

KAJ JE ZAME PEKEL?

Zame je pekel Bunkerjev novoletni ples. Ő Zame so pekel vaje pri režiserju X. Ő Zame je pekel vsakoletna okrasitev Prešerca in to, kako se vsak dan prebijam med množicami, ki občudujejo spermije iz lučk. Ő Zame je pekel, ko se dva moška na odru nekaj pogovarjata. Ő Zame je pekel, ko igram Shakespearja, ampak dobim tri stavke. Ő Zame je pekel, ko me kdo kliče po telefonu. Ő Zame je pekel, ko na seji sedim zraven osebe X. Ő Zame je pekel eksplozija krčnih žil. Ő Zame je pekel, da greš v savno. Ő Zame je pekel, ko moram zjutraj vstati. Ő Zame je pekel, ko moram zjutraj vstati, pa dežuje. Ő Zame je pekel intervju z Irwini. Ő Zame je pekel Sartre. Ő Zame je pekel apropiacija, ki postaja najljubši koncept te države in ljudi, ki v njej delajo *umetnost*. Ő Zame je pekel Maxi decembra in vrsta pred avtomatskimi blagajnami, pa tudi varnostniki v Maxiju. Ő Zame so pekel ljubljanski novoletni štanti. Ő Zame je pekel ljubljansko tropsko podnebje poleti, da ne bomo imeli samo zimskih motivov. Ő Vseeno vztrajam, da so zame pekel vonjave na Prešercu. Ő Zame so pekel ljudje, ki mi decembra bruhajo pred vhodnimi vrati. Ő Zame je pekel, ko mi zamuja menstruacija. Ő Zame so pekel ženske, ki so histerične, ker jim vedno zamuja menstruacija. Ő Zame je pekel, da greš v studio delat in piješ brezalkoholno pivo. Ő Zame je pekel ljubljanska stanovanjska kriza. Ő Zame so pekel trajniki. Ő Zame je pekel to, da se moji kolegi pritožujejo nad trajniki za flet, jaz imam pa trajnik za jogi. Ő Zame je pekel zamašen odtok, in še hujši pekel zamašen mlinček za WC. Ő Zame je pekel zamašen nos. Ő Zame so pekel repertoarji slovenskih gledališč. Ő Zame so pekel gesla, pod katerimi slovenska gledališča svoje repertoarje promovirajo. No, ne vsa, ampak večina. Ő Zame je pekel uživanje v trpljenju. Ő Zame je pekel čakanje na plašče na premieri v Drami. Ő Zame je pekel občutek notranje teme, tista neznosna teža, ki se ti naseli v telo in te zakrči: ki te v bistvu celega pogoltne. Ő Zame je pekel destruktivna energija, za katero se zdi, da je gosta in čisto neprehodna. Ő Zame so pekel krivda, obtoževanje in samoobtoževanje, neznosen seznam krivde vsak dan. Ő Zame je pekel smrt najbližjih. Ő Zame je pekel slovo od poletja. Ő Zame je pekel začetek poletja. Ő Zame je pekel dolgotrajna disharmonija. Ő Zame je pekel zimsko sonce. Ő Zame je pekel napetost in neizrečeno, ki te gloda kot podgana. Ő Zame je pekel občutek, da si zaprt vase ali v nek čisto majhen prostor. Ő Zame je pekel žalovanje, ki hromi. Ő Zame je pekel palestinsko-izraelski konflikt. Ő Zame je pekel sodra na pobočju Triglava. Ő Zame je pekel občutek, da si se v življenju zataknil. Ő Zame je pekel pretvarjanje, da si to, kar misliš, da bi moral biti. Ő Zame so pekel knjige kanona, ki iz neznanega razloga dobijo vso pozornost in vse nagrade. Ő Zame je pekel praznina, s katero ljudje pišejo svoje knjige. Ő Zame je pekel praznično voščilo osebe X. Ő Zame so pekel knjige za osebno rast. Ő Zame je pekel verz: Svet je lep, če si človek do ljudi. Ő Zame so pekel virusi iz vrtca. Ő Zame je pekel, da me ljudje sovražijo, pa me sploh ne poznajo. Ő Zame je pekel, ko objavim nekaj nepremišljenega, da bi se izrazila, in mi potem ljudje slajdajo v DM, ali še huje, javno komentirajo. Ő Zame je pekel, ko ljudje mislijo, da zame

ni pa nič pekel. Ő Zame je pekel, ko mi kdo krade identiteto. Ő Zame je pekel, ko sta X in X oba bolna. Ő Zame so pekel ženske, ki na Instagramu govorijo o ženski energiji in o moči volkulje. Ő Zame je pekel frizura priden sinko. Ő Zame je pekel račun od upravnika. Ő Zame je pekel LE KEP(a) pepela. Ő Zame je pekel občutek, da nisem dovolj. Ő Zame je pekel občutek, da spet nisem dovolj. Ő Zame je pekel občutek *downer*. Ő Zame je pekel, ko se zredim, in misel na to, kaj bo zdaj sledilo. Ő Zame je pekel hodnik na Polikliniki, kjer umirajo stari ljudje. Ő Zame je pekel strah. Ő Zame so pekel drugi: očitno je tudi Sartre kampiral med slovenskimi prikolicami. Ő Zame je pekel kolektivni dopust. Ő Zame je pekel obvezni zdravniški pregled. Ő Zame je pekel, da v smeti vržeš penino. Ő Zame je pekel *lounge* glasba. Ő Zame je pekel, ko je zunaj mraz, ampak meni se mudi, zato kljub mrazu švicam. Ő Zame so pekel ljudje, ki ti govorijo v glavo in ne nehajo, meni se pa mudi (pa tudi če se mi ne). Ő Zame je pekel lajf, v katerem se mi ves čas z vsem mudi. Ő Zame je pekel, da sem lačna, ampak debela. Ő Zame je pekel vsakodnevna rutina brez kreativnosti. Ő Zame je pekel dilema, ali kupiti tri poceni izdelke ali enega dražjega. Ő Zame je pekel izbrati, kaj zares rabiš – česar ne rabiš, kupiš z lahkoto. Ő Zame je pekel ulični harmonikar pod mojim oknom. Ő Zame je pekel slab okus. Ő Zame so pekel nemir in strah in kričanje v glavi. Ő Zame je pekel slaba vest, slaba vest, slaba vest. Ő Zame je pekel večna vladavina boomerjev. Ő Zame je pekel samota. Ő Zame je pekel, da ne dobim pozornosti, čeprav sem se res, res potrudila. Ő Zame so pekel misli, ki jih nočeš misliti. Ő Zame je pekel primitivizem. Ő Zame je pekel ozkoglednost. Ő Zame je pekel neumnost. Ő Zame je pekel atomska bomba. Ő Zame je pekel dolgčas. Ő Zame je pekel zavedanje, da za mano pridejo mlajši. Ő Zame je pekel zavedanje, da nimam več veliko časa. Ő Zame je pekel, ko ne morem povedati, kaj zares mislim, potem pa vseeno povem in imam slabo vest. Ő Zame je pekel bolezen. Ő Zame je pekel najbolj osebna stvar na svetu. Ő

Sestavila Eva Mahkovic

Diana Kolenc, Tjaša Železnik

LIU ZAKRAJŠEK

NOČNA MORA ČLOVEŠKE SUBJEKTIVNOSTI

Pojdi v sobo in razmisli o tem, kaj si storil_a

Ukvarjanje z drugimi je prava nočna mora. To je eden od razlogov, zakaj si ne želim, da bi življenje trajalo večno. Ne trpljenje, temveč obljuba njegovega večnega trajanja je ta, ki dela krščanski Pekel tako grozljiv in brutalen. Obljuba večnega trpljenja naj bi bila ta, ki nas odvrne od življenja, polnega grehov. Etike torej ni brez trpljenja, to je binarna opozicija, zakoreninjena globoko v naši kulturi in zgodovini. Ne verjamemo, da so ljudje naravno moralni in dobri, temveč potrebujemo institucijo kazni, da bi jih prepričali, da se ne spleča biti slab in nemoralen. Pekel je torej kot Platonova ideja zakonov – če ne bi obstajali zakoni, bi ljudje stalno počeli nezakonite stvari. Ker bi jih pač lahko.

Estelle, Ines in Garcin so grešniki. Očitno, kajti srečamo jih v Peklu, kjer se znajdejo skupaj v zaprti sobi. V sobi je sicer zvonček, s katerim lahko pokličeš koga izmed »osebja« v onostranstvu, ampak – presenečenje – zvonček ne dela. Trije popolni tujci so tako ob prihodu v Sartrov nenavadni Pekel (vroče sicer je, ni pa ne duha ne sluha o kolih, žerjavici ali mučilnih napravah) prepuščeni sami sebi. Najprej morajo ugotoviti, zakaj sploh so »odsotni« v Peklu. Izvemo, da so vsi trije morilci. Estelle je ubila svojega zunajzakonskega otroka. Ines je zmanipulirala ženo svojega bratranca, s katero je bila v razmerju, in jo prepričala, da je prav to razmerje krivo za njegov samomor, zaradi česar ju je ta zaplinila. Garcin pa je s svojim stalnim varanjem počasi ubijal svojo ženo, ki je kmalu za njim umrla od žalosti. Ustrelili so ga, ker je dezertiral. Kraj dogajanja: Pekel. Čas dogajanja: Pekel. Druga svetovna vojna – vojna, kot je svet še ni videl.

Jean-Paul Sartre je bil filozof, a zanj vojna ni bila abstrakten pojem, temveč kruta realnost, ki jo je izkusil na lastni koži, ker je bil vpoklican in interniran v nemškem taborišču. Prav v taborišču je napisal svojo prvo dramo, ki naj bi bila tam uprizorjena med božičnim časom. Njegova pot dramatika se tako začne v ujetništvu, podobnem tistemu, ki naenkrat združi Estelle, Ines in Garcina. Ti naenkrat spoznajo, da rabelj ne prihaja, da so v Peklu dani skupaj zato, da bodo mučili drug drugega.

INES: Zelo enostavno je, boste videli. Zelo preprosto. Tukaj nas nihče fizično ne trpinči, kajne? Ampak mi smo kljub temu v peklju. In nikogar več ne bo. Nikogar. Do konca bomo ostali sami skupaj. Je tako? Na kratko, nekdo manjka: rabelj.

GARCIN polglasno: To že vem.

INES: V glavnem, skrčili so osebje. To je vse. Gostje so na uslugo drug drugemu, kot v samopostrežnih restavracijah.

ESTELLE: Kaj hočete reči?

INES: Vsak od nas treh bo mučil druga dva.

Kako to mučenje poteka, zdaj že vemo: naši protagonisti drug drugega mučijo tako, da si med seboj vzbujajo krivdo za dejanja na Zemlji in drug drugemu nastavlajo ogledalo. Pomemben podatek: v Peklu ni ogledal. V Peklu si tak, kot te vidijo drugi. Zgolj vsota lastnih dejanj. Tvoj obraz postane privid Drugega. Njegovo mnenje o tebi.

Jaz bom tvoje ogledalo

Če imenujemo posameznikovo obnašanje, mu ga razkrijemo: zagleda samega sebe. In ker njegovo obnašanje hkrati predočimo tudi vsem drugim, se zave, da ga ti drugi vidijo v trenutku, ko vidi sebe.¹

To misel najdemo v Sartrovi zbirki esejev *Kaj je literatura?* Sartre je natančno reflektiral fenomen pisanja, svojega poklica, za katerega se je odločil že v otroštvu, ko je v predmestnem zavetju Pariza, materinega rojstnega kraja, raziskoval dedkovo knjižnico. *Zaprta vrata* je pisal v času stroge cenzure, leta 1944, a jo je drama prestala in bila tako prvič uprizorjena maja tistega leta.

Zaprta vrata so eksistencialistična drama, saj se vsebinsko naslanjajo na izgubo absoluta, odtujenost sveta in težo odgovornosti za lastna dejanja, ki jo mora nositi vsak človek.² Vse to so teze eksistencialistične filozofije, ki predpostavlja tudi svoj tip etike. Vsak človek je le skupek svojih dejanj, in prav njegova dejanja so njegovo bistvo, kot je razvidno iz dobro znane Sartrove misli, da je eksistenca pred esenco, torej naše življenjske odločitve dejansko šele določajo, kdo sploh smo. *Zaprta vrata* lahko beremo v luči vseh teh filozofskih idej in drama z leti ni zastarala: vprašanje človekove odgovornosti za lastno življenje bo vselej aktualno, že na povsem banalni ravni, ko se prebijamo skozi lasten vsakdan in naporene medčloveške odnose. Noben človek ni otok. Izkaže pa se, da je s tega otoka zelo težko pobegniti.

Kdo smo bili in kako smo živeli? Mislim, da smo se ljudje večino zgodovine spraševali podobna vprašanja, ki se sučejo okoli enega: Kaj je smisel našega življenja?

¹ Jean-Paul Sartre, 2008: *What is Literature?* New York, London: Routledge.

² Gašper Troha, 2006: Eksistencialistična drama. *Jezik in slovstvo* 51/2. 53–68.

Boris Kerč, Tjaša Železnik

Dijana Kolenc, Tjaša Železnik, Boris Kerč

Kako naj ravnamo? Kako lahko vemo, kdo smo? Imperativ »spoznaj samega sebe« v sartrovskem vesolju velja tudi po smrti. Tudi po smrti nas čaka delo. Opraviti moramo inventuro svojega življenja in ugotoviti, zakaj smo bili slabi ljudje. Tega pa ne moremo početi v miru, ampak nam pri tem za vrat dihajo Drugi.

Estelle, Garcin in Ines so ljudje, ki so živeli zelo različna življenja. Estelle je iz visoke družbe, Ines pa je bila poštna uslužbenka. Delavka. Tudi Garcin je bil delavec. In intelektualec. Bil je novinar. Zdaj, v Peklu, lahko vsi trije zgolj nemočno prisluškujejo tistim, ki so ostali za njimi na Zemlji. Ko umreš, se ne moreš več braniti. Vlak je odpeljal. Napake, ki si jih storil, so bile storjene za vedno. Kot je nekje zapisal Sartre: »Mrtvi so plen živih.« Ines, Estelle in Garcin pa so tako plen živih kot plen mrtvih, torej samih sebe. V Peklu so dobili peklenške cimre. Uboga Ines mora gledati, kako Estelle zapeljuje Garcina. Tako vzklikne:

Ampak samo da vesta: tukaj sem in vaju gledam. Ne bom pogledala stran, Garcin. Morala bosta opraviti pred mojimi očmi. Kako vaju sovražim, oba! Dajta, ljubita se! V peklu smo in tudi jaz bom prišla na vrsto.

Tudi na Zemlji Ines kot pripadnici delavskega razreda ni pripadala kakšna lepa graščina. Ne, živela je v majhni sobici, ki jo takoj po njeni smrti že oddajo nekomu drugemu. Nepremičninski trg v Ljubljani leta 2023 je zelo krut, očitno nič manj, kot je bil za povprečno delavko pred skoraj sto leti v Franciji. Zasebnost je pač privilegij. Zelo očitno, če je to prva stvar, ki ti jo vzamejo v Peklu. Zaprt si z naključnimi tujci in brez knjig. Tudi to ni zanemarljivo, da je sartrovski pekel svet brez literature. Branje knjig je samo za dobre ljudi, in to naša morilska trojica pač ni bila. Ultimatивно zlo smo mi sami oziroma *L'Enfer c'est les Autres*. Ampak, so bili Garcin, Estelle in Ines res reprezentativni morilci svoje dobe?

Zločinci par excellence?

V primerjavi z grozodejstvi, ki so jih med vojno počenjali ti in oni, so Garcin, Ines in Estelle še kar v redu. Že res, da je vsak od njih odgovoren za smrt enega človeka. Ampak, pomislimo, za smrt koliko ljudi so bili med vojno, ko je ta drama napisana, odgovorni kakšni drugi ljudje. Avstralski pisatelj Richard Flanagan je v intervjuju za Delo leta 2018 pripovedoval o tem, kako je pisal svoje najbrž najslavnejše delo *Ozka pot globoko do severa*. Roman govori o Dorrigu Evansu, ki je bil v drugi svetovni vojni ujetnik v Burmi. Dejansko je bil Flanaganov oče med vojno interniran v taborišču, kjer je preživel nečloveške razmere ob delu na železnici smrti. Zato se je Flanagan med pisanjem romana odločil, da na Japonskem obišče enega izmed še živčih paznikov – moškega, ki je bil strah in trepet tudi njegovega očeta. Ko ga je obiskal, je ugotovil, da pred njim stoji povsem običajen moški, s katerim se je nekaj časa pogovarjal. Bil je sicer obsojen zaradi zločinov proti človeštvu, ampak oproščen. Dejal je, da se nasilja nad taboriščniki sploh ne spominja.

Rablji v Sartrovem Peklu so tako na svoj način celo prijaznejši od tistih v resničnem življenju, ki so med drugo svetovno vojno odgovarjali za najhujše zlo, ki si ga lahko predstavljamo. *Zaprta vrata* vsekakor so družbenokritična drama. In vendar jih lahko razumemo tudi bolj metaforično, o čemer priča tudi razlika med medvojno in povojno

recepčijo drame. Med vojno so si ljudje peklensko sobico *Zaprth vrat* predstavljali kot metaforo za ujetnike okupatorjev, po vojni pa je trojica grešnikov postala sinonim za poražene zavojevalce, ki se bodo morali po koncu vojne soočiti s svojimi zločini in nasiljem.³ Ines, Garcin in Estelle lahko predstavljajo vsakega izmed nas ali pa jim pridamo neko drugo funkcijo in jih vpneemo v določen politično-zgodovinski kontekst.

Vseeno je v ideji Pekla neko zadoščenje, ki ga na Zemlji ni. Ljudje, ki so zli, so obsojeni in kaznovani. Že res, da ta kazen pride po smrti, a vendarle obstaja. Toda vsaka nova vojna pokaže, kako je zlo globoko v ljudeh in kako hitro in brezbrizno ljudje morijo, in to brez očitne kazni, ki jim preti. Vendar če verjamemo v posmrtno življenje, jim bo neizbežno sojeno.

Zaprta vrata morda niso toliko drama o povračilu za slabo življenje kot drama o tem, da moramo obračun sami s seboj narediti pravočasno. Kot se pogovarjata Ines in Garcin:

GARCIN: Hotel sem pričati ... Dolgo sem razmišljal ... A so bili moji razlogi pravi razlogi?

INES: Ja, to je vprašanje. A so bili tvoji razlogi pravi razlogi? Premišljeval si. Nisi se hotel odločiti brez premisleka.

Ampak razlogi, zakaj nekaj naredimo, so lahko tudi strah, sovraštvo in umazanije, ki jih skrivamo v sebi. Daj. Dobro se izprašaj.

GARCIN: Utihni! Misliš, da sem čakal na tvoje nasvete? Dan in noč sem begal po celici, od okna do vrat, od vrat do okna, in brskal po sebi. Sledil svojim mislim. Mislim, da sem za samoizpraševanje porabil eno celo življenje. Ampak na koncu: sem naredil, kar sem naredil.

Kar ostane

»Il restera de toi ce que tu as donné,« je zapisala filozofinja Simone Weil. Oziroma: Za teboj bo ostalo to, kar si dal. Sartre je verjel, da je človek obsojen na svobodo in da mora posledično prevzemati odgovornost za vsa svoja dejanja. Podobno je verjela Simone Weil, ki je zapisala tudi, da bi imel človek dolžnosti celo tedaj, ko bi se znašel sam v vesolju. Še celo v osami, v odnosu do sebe, moramo prevzemati odgovornost, in če to ni dovolj naporno, nas prav nič ne potolaži ideja, da bi se morali z vprašanjem odgovornosti ukvarjati do smrti in še po njej.

Sartrov Pekel morda sprva deluje nedolžno, a se, bolj ko se drama bliža koncu, spreobrača v resnično srhljiv kraj, v katerem se posamezniku prej ali slej zmeša. Estelle tako hoče z nožem (kako prikladno, da je v skoraj prazni sobi vendarle nož) zabosti Ines, da bi imela Garcina le zase. Človeške strasti in čustva nikoli ne izginejo, še v Peklu nas silijo v izbruhu. Lahko rečemo, da ta poskus umora dejansko nakazuje na Estellino pokvarjenost in na to, da bi morda, če bi na Zemlji imela še kako priložnost, ubijala naprej. Morda je to način, kako Sartre komentira človeško subjektivnost. Morda je to način, kako dramsko situacijo privede do skrajnosti.

³ François Noudelmann, 1993: *Huis clos et Les mouches de Jean-Paul Sartre*. Pariz: Éditions Gallimard.

Garcin, Estelle in Ines se spreminjajo v pošasti, ki spletkarijo druga proti drugi in tonejo vse globlje v medsebojno sovraštvo in umazane igrice moči. Želja, da bi imel oblast nad drugimi, ne ugasne niti po smrti, v prazni sobi, v kateri ni ne ogledal, ne nazivov, ne denarja, ne garancije, da boš kadar koli odšel (čeprav se vrata v nekem trenutku odprejo, a naše dramske osebe skrivnostne sobe ne zapustijo). Če nas razlaga Mrtvaškega plesa v Hrastovljah tolaži s tem, da se smrt ne ozira na človekov status in stan, nas Sartre od tega odvrača. Celó v smrti smo vpeti v hierarhijo. Kdo si bo podredil koga? Moški žensko? Ženska moškega? Ženska žensko?

Pekel so Drugi. So pa tudi edini način, da iz Pekla pobegnemo. Lahko se sprašujemo, ali bi Estelle, Garcin in Ines v neki drugi drami pristali v Nebesih. Če bi izbrali boljšo pot in v življenju sprejemali prave odločitve. A v drami ni omembe Nebes kot alternative prikazanemu posmrtnemu življenju. Sartre nam pokaže le, kaj se lahko zgodi, če zamočimo. Če smo kruti. Konec koncev pa se ne Ines ne Estelle ne Garcin ne naučijo lekcije – kruti so še naprej. Celó v kontekstu, v katerem vse kaže na to, da so za vedno obsojeni na sobivanje. Sadizem, ki bruha iz njih, lahko tolmačimo na dva načina: kot prikaz človeške narave, ki bo ob pravi priložnosti vedno izbrala Slabo, ne pa Dobro, ali pa kot svarilo, kaj nas čaka v Peklu, če bomo v življenju ponovili napake teh dramskih oseb.

V vsakem primeru pa je Sartrova drama kot globok tolmun smislov: globlje ko pogledaš, bolj se smisel odmika. Sploh ko pomislimo na to, kako se drama konča. »Pa nadaljujmo,« reče Garcin.

Človeški krutosti ni konca.

Boris Kerč, Diana Kolenc

BENJAMIN ZAJC

NE MOREŠ NADJEBATI ŽIVLJENJA, PA ČE SE UBIJEŠ

Medtem ko pišem ta prispevek, verižno kadim in poslušam glasbo, ki jo iz dna duše sovražim. Pijem amareto, ker je december, in si predstavljam, da pišem kolumno za Lady.

Pekel (po SSKJ v prvem pomenu »kraj, kjer trpijo pogubljeni«) tako ali drugače fascinira praktično vse ustvarjalce; od tistih lično zbranih v maturitetnih katalogih umetnostne zgodovine do snovalcev sodobnega gledališča. In če nam je v vsem tem svojem človeškem ustvarjanju uspelo »posnemati življenje« do te mere, da smo ga velikokrat celo presegli, se pri peklu zdi, da nam vedno znova uide. V umetnosti so ljubezni veliko bolj megalomanske od tistih naših zaljubljenosti, smrti bolj čustvene in dramatične, eksistenca preizprašana veliko bolj artikularno, predvsem pa bolj na glas. Ko pa spremljamo, kako morje dobesedno gori (Mehiški zaliv, 2021), je na mestu vprašanje, ali ima peklo sploh smisel upodabljati, ko pa ga vendar v njegovi najboljši obliki lahko spremljamo praktično povsod in vedno. Pekel ima umetnika vedno v mat poziciji. Marina Abramović v *Balkan baroku* (1997) v šestih urah ni mogla umiti toliko kosti, kot so jih izkopal na bivših jugoslovanskih tleh. Romeo Castellucci je v svojem *Infernu* (2008) nad sebe spustil tri pse in ustvaril le približek tega, kar smo lahko dve leti kasneje brali o aferi bulmastifi. Vrhunci Hieronymusa Boscha obmolknejo, ko na družbenih omrežjih gledamo fotografije iz Gaze. »Nobene žerjavice ni treba: peklo so Drugi,« pravi Sartre in verjetno kar najbolje označi ta kraj, ki si ga ustvarjamo sami in ga ne more prekositi nobena umetnost, niti osmisлити nobena krščanska zgodbica (le kanček tega zavedanja, kako peklensko naporni smo drug drugemu in samim sebi hitro pokaže, da niti ni tako presenetljivo, da spremljamo toliko dokumentarne in avtofikijske umetnosti).

Zato ni čudno, da se peklo v umetnosti najbolje izriše, ko le-ta spregovori o medsebojnih odnosih. Albeejeva drama *Kdo se boji Virginie Woolf?* na primer izriše peklo, s katerim se ni pretirano težko poistovetiti, tudi če nimamo namišljenega otroka ter popolnoma uničenih romantičnih in prijateljskih odnosov. Peklo so tudi praktično

vsa besedila Dina Pešuta. Tudi v Sartrovih *Zaprtih vratih* pekel seveda ni v prisili spoznanja svoje krivde, ampak v ujetosti vsakega protagonista s preostalimi tremi. Človek si sam ustvarja svoj pekel in za to, da bi ta pekel kot manifestacija obstajal, ne potrebuje nobene zunajzemeljske entitete, ki bi ga diktirala. Zato tudi vprašanje nebes (po SSKJ v drugem pomenu »velika sreča, ugodje, udobje«) ni pretirano ključno, saj so absolutno abstraktnější koncept od pekla, ki ga – ponovno – vsak lahko doživlja in spremlja praktično vsak dan ter se zelo hitro lahko prepriča, da po smrti zagotovo ne more priti nekaj, kar je še hujše od tega tukaj in zdaj. A ta naš pekel, v katerega zdaj kot vse sadje mečem tudi vse ljudi, vseeno ima svojo, skorajda dantejevsko hierarhijo, ki sicer ne gleda na naše »grehe«, temveč nas raje sporadično razdeljuje v različne kroge. Konec koncev bi bilo izrazito *point-blank* primerjati pekel tukaj s peklom na kateri koli od dobrih 30 aktivnih vojnih front. Ne zgolj zato, ker med pisanjem tega »članka« sedim v svoji varni poziciji, s službo, streho nad glavo, hrano, tudi lepimi razvadami (kava, alkohol, cigarete), ampak tudi zato, ker se je v razmisleku o peklenski naravi našega obstoja izredno pomembno zavedati svoje ciljne publike. Tega članka verjetno ne bo bral imigrant, ki ga slovenski policist agresivno vrže iz vlaka na Dobovi, verjetno tega članka tudi ne bo brala politična smetana, zato ni potrebe po umetno ustvarjeni sentimentalnosti in moraliziranju o tem, kako bi bilo treba prekiniti metanje nedolžnih ljudi v najgloblje kroge pekla. Ta članek – čel – bodo brali ljudje v mojem mehurčku, v mojem krogu pekla. Takisto velja za uprizoritev, ki jo spremlja ta tiskovina. Torej za ta peklenski krog, ki mu je namenjeno tudi Sartrovo dramsko besedilo.

Ponovno: »Nobene žerjavice ni treba: pekel so Drugi.«

In ta krog pekla je še posebej zanimiv, saj se v svoji največji intenzivnosti pokaže prav v naših medsebojnih odnosih. Predvsem pa je ta, za katerega bi si lahko sposodili kar šolski izraz in ga označili kot »obvezne izbirne vsebine«. Pekel vsakodnevnega življenja, h kateremu pa se vedno znova z veseljem vračamo, in to vračanje tudi še bolj veselo utemeljujemo s puhlicami, usmerjenimi k tistim večjim peklom. Veliko lažje je biti intelektualec in razglablјati o tem, kako končati vojno, kot pa razčleniti, kako ne več biti praktično sranje od človeka v svojem vsakdanjem življenju. Ta pobeg je logičen, saj za vse tiste večje pekle res snujemo utopično prepričanje, da obstaja upanje o prekinitvi, o nekem čudežnem preobratu, ki vse fronte spremeni v muzeje, in je to to. Medsebojnim odnosom pa se nikoli ne bomo mogli izogniti, pa naj jim še tako intenzivno poskušamo pobegniti (očitno ostanejo še po smrti). Tukaj so in predstavljajo prav poseben krog pekla, na katerega smo obsojeni predvsem tisti, ki imamo čas o njih razmišljati. In priznati si je treba: ko si enkrat dovolj privilegiran, da lahko razmišljaš o odnosih (za kar zadostuje minimalna finančna in socialna varnost), vstopiš v pekel, ki te kakor perpetuum mobile zaobjame in pojebe v vse dele telesa. Hkrati pa to res ni najhujši krog pekla, tako da je o tem jamrati nespodobno – še eno darilo tega kroga.

A ta krog – ki je tako brezupen in bržkone beden, da obstaja celo teorija, da smo vsi umrli leta 2012 in smo zdaj v religijski definiciji pekla (*google it, it's fun*) – si vseeno zasluži svojo pozornost, saj definira vse, kar počnemo, predvsem pa definira naše reakcije na dogodke okoli nas. Na ljudi okoli nas. In te reakcije so tako patetično

Tjaša Železnik, Diana Kolenc, Boris Kerč

Gal Oblak

apatične, da jih umetnosti uspe prekositi. To je tisti krog pekla, v katerem ima umetnost pekel v mat poziciji (ponovno, Dino Pešut) in v katerem lahko potem pišemo promocijska besedila o *izraziti aktualnosti avtorjevega opusa in njegovem čutu za diagnozo družbenega stanja*. To je krog pekla, v katerem z umetnostjo obravnavamo probleme vseh in vsakogar, istočasno pa te probleme dodatno potenciramo in skrbimo, da v družbi ostanejo, po sreči vsak dan v bolj napihnjeni formi. V tem krogu pekla radi spregovorimo o težavah drugih (sami seveda teh težav nimamo) in se s tem rešimo lastne odgovornosti za taiste probleme. Tukaj se vsi tako zelo bojimo lastne inercije (po SSKJ v drugem pomenu »lastnost teles, da se upirajo spremembi smeri gibanja in hitrosti«), da se spremenimo v papeže, bolj papeške od papeža samega (kar, iskreno, ni težko), in ko to ni dovolj, dodamo kakšnega Hegla ali Kierkegaarda in je problem rešen. V svojem peklu smo si pekel sami in to nas prav nič ne moti.

Če pa bi v tem mehurčku, v katerem smo in v katerem bo morda kdo bral ta prispevek, recimo poskušali diagnosticirati tiste trenutke, ki nas spomnijo na to, da smo resnično v peklu, bi to verjetno bili trenutki igralcev, ki na okroglih mizah poudarjajo pomembnost kritike in diskurza, nato pa pijani sredi lokala pljunejo kritiku na plašč. Bili bi ljudje, ki jim v življenju nihče ni rekel, da se o čem fundamentalno motijo in iščejo svojo »moškost« s poniževanjem drugih. Bili bi ljudje, ki spolnim predatorjem ponudijo drugo priložnost, ker si vsak zasluži drugo priložnost, čeprav plagiator si je pa pač ne. Bili bi ljudje, ki svoj intelekt utemeljujejo izključno na tem, da morajo mladi še kaj doživeti in prebrati. Bili bi sodelavci, ki te pijani čakajo pred stanovanjem. In se derejo. Ker nimajo dovolj besednega zaklada za pogovor. Bili bi tipi, ki se zdirajo nate na ulici, ker pač obstajaš. Bili bi natakariji, ki niso pomili kavomata. Bili bi pevci, ki na Kongresnem trgu pojejo *anti-vax* komade. Bili bi praktično vsi ljudje, ki postanejo duhci. Bili bi ljudje, ki žalujejo za uničenimi karierami posiljevalcev in sprašujejo žrtve, ali jih zdaj sploh lahko objamejo. Bili bi ljudje, ki o tem nato napišejo kolumno. Bili bi ljudje, ki opravičijo svoje sranje z retrogradnim gibanjem planetov. Bili bi ljudje, ki ne razumejo, da je reakcija na dogodek ključnega pomena. Bili bi ljudje, ki ne razumejo, da zato nimajo zaupanja. Bili bi *marsikdo*, a ti me danes posebej jezijo. Jutri bo spisek dopolnjen, žalibog, ne izrazito drugačen.

Res nam ni treba umreti za izkušnjo pekla.

Pekel bodo komentariji na ta zapis.

Pekel so Drugi.

Boris Kerč, Diana Kolenc, Gal Oblak, Tjaša Železnik

JEAN-PAUL SARTRE

NO EXIT

Huis clos, 1944

Drama

Opening 11th January 2024

The production is part of educational programme
in Ljubljana City Theatre.

Translator **EVA MAHKOVIC**
Director **JAŠA KOCELI**
Dramaturg **EVA MAHKOVIC**
Set designer **DARJAN MIHAJLOVIĆ CERAR**
Costume designer **BRANKA PAVLIĆ GUČEK**
Composer **MIHA PETRIC**
Language consultant **MARTIN VRTAČNIK**
Lighting designer **BOŠTJAN KOS**
Sound designer **TOMAŽ BOŽIČ**
Photographer **MANKICA KRANJEC**

Stage manager and prompter **Lejla Žorž**
Technical director **Janez Koleša**
Stage foreman **Matej Sinjur**
Heads of technical coordinators **Boris Britovšek** and **Dimitrij Petek**
Sound masters **Tomaž Božič** and **Sašo Dragaš**
Lighting masters **Bogdan Pirjevec** and **Janez Vencelj**
Hairstylists and make-up artists **Anja Blagonja**, **Sara Dolinar** and **Katarina Morel Kobetič**
Wardrobe mistress **Angelina Karimović**
Property mistress **Ana Johana Scholten**

The set was made under the supervision of master **Vlado Janc** and costumes under the supervision of mistresses **Irena Tomažin** and **Branka Spruk** in the ateliers of Ljubljana City Theatre.

Cast

Garcin **BORIS KERČ**

Valet **GAL OBLAK** as guest

Ines **TJAŠA ŽELEZNIK**

Estelle **DIANA KOLENC** as guest

Garcin, Ines and Estelle are dead. They find themselves in a strange room with no windows, a locked door and a doorbell that doesn't function. A mysterious valet tells them that they will stay there forever. They soon realise they are in hell, condemned to eternal cohabitation and psychological torture. None of the trio can shy away from their own past, they are constantly under each other's scrutiny, searching fruitlessly for consolation and trying to absolve themselves of guilt. When the door does open, no one leaves the room: escape is impossible.

Jean-Paul Sartre, the philosopher, playwright and novelist, is one of the most prominent intellectuals of the 20th century. He is one of the founders of existentialist philosophy, which he established after his return from German captivity in his work *Being and Nothingness* (1943).

The philosophical one-act play *No Exit* was first staged in 1944. The existentialist thesis is that man is defined solely by his actions. Everyone is free to decide how to act in life and is therefore morally responsible for one's actions. However, the individual is not completely free; his freedom is limited by other people. The famous quote "Hell is other people" can be understood both in terms of one's struggle with one's own feelings of guilt, bad conscience and responsibility for their evil deeds, and in terms of one's responsibility towards one's fellow human beings.

Pokrovitelj
Mestnega gledališča ljubljanskega

Energija za življenje

Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega
Letnik LXXIV, sezona 2023/2024, številka 10
Izdaja Mestno gledališče ljubljansko
© 2024 Mestno gledališče ljubljansko

Za izdajatelja **Barbara Hieng Samobor**
Urednice **Alenka Klabus Vesel, Eva Mahkovic, Petra Pogorevc, Ira Ratej**
To številko je uredila **Eva Mahkovic**
Lektor **Martin Vrtačnik**
Fotograf **Peter Giodani**
Oblikovalka **Mojca Višner**

Tisk **MatFormat**
Naklada **400 izvodov**
Ljubljana, Slovenija, januar 2024

Po 13. točki prvega odstavka 42. člena ZDDV-1 davek ni obračunan.

SEZONA 2023/2024

www.mgl.si
info@mgl.si
01 4258 222

DRAMSKO BESEDILO

Jean-Paul Sartre

ZAPRTA VRATA

Drama v enem dejanju
(*Huis clos*)

Prevedla Eva Mahkovic, 2023

Osebe:
GARCIN
SOBAR
INES
ESTELLE

PRVI PRIZOR

GARCIN, SOBAR

*Salon v stilu Drugega imperija. Na kaminu
bronast kip.*

Garcin vstopi in se razgleda naokrog.

GARCIN: Pa sva tukaj.

SOBAR: Sva.

GARCIN: Tako je tukaj.

SOBAR: Tako je.

GARCIN: Na ... Na pohištvo se sčasoma verjetno
navadiš.

SOBAR: Odvisno, kdo.

GARCIN: A so vse sobe v tem stilu?

SOBAR: Kaj mislite. K nam pridejo tudi Indijci in
Kitajci. Kaj naj oni na kanapeju iz Drugega
imperija?

GARCIN: Kaj pa naj jaz? A sploh veste, kdo
sem bil? Ha! No, saj je vseeno. Konec koncev
sem celo življenje preživel med pohištvom,
ki mi ni bilo všeč, in v nerodnih položajih.
In v tem užival. Neroden položaj v jedilnici
v stilu Ludvika Filipa, si kaj predstavljate
pod tem?

SOBAR: Tudi v salonu v stilu Drugega imperija
ni slabo, boste videli.

GARCIN: Aha! Dobro, dobro, dobro. (*Pogleda
okrog sebe.*) Vseeno pa nisem pričakoval ...
Najbrž veste, kaj se govori spodaj?

SOBAR: O čem?

GARCIN: Ja, no ... (*Z roko zamahne okrog sebe.*)
O tem.

SOBAR: Kako lahko verjamete tem bedarijam?
Od ljudi, ki niso nikoli prestopili našega praga.
Ker, seveda, če bi ...

GARCIN: Ja.

Oba se zasmejeta.

GARCIN se *hipoma zresni*: Kje so pa koli?

SOBAR: Kaj?

GARCIN: Kje so koli, kje je žerjavica, kje so
razbeljene klešče?

SOBAR: Se hecate?

GARCIN *ga pogleda*: Kaj? Aha, dobro. Ne, nisem
se hecal. (*Se sprehodi.*) Ni ogledala, oken
seveda tudi ne. Nič, kar bi se lahko razbilo.
(*Se na hitro razjezi.*) Zakaj so mi vzeli zobno
ščetko?

SOBAR: Iiiin ... Vaše človeško dostojanstvo je
nazaj. Občudovanja vredno.

GARCIN *jezno udari po naslonjalu kanapeja*:
Prosim, da mi prihranite te neformalnosti.

Zavedam se svojega položaja, ne bom pa prenašal, da me ...

SOBAR: No, no. Oprostite. Ampak res vsak gost vpraša isto. Samo da stopiva skozi vrata, že: »Kje so koli?« Takrat vas vse še briga za higieno. Ko se malo sprostite, pa pride na vrsto zobna ščetka. Pri Kristusovi kroni, a nihče ne zna misliti? Zakaj, vas vprašam, bi si tukaj umivali zobe?

GARCIN *se je pomiril*: Saj res, zakaj? (*Pogleda okrog sebe.*) In zakaj bi se ogledoval v ogledalu? Medtem ko ta kip ... Si mislim, da bo prišel čas, ko bom zelo intenzivno strmel vanj. Široko odprtih oči, a? No, ni treba biti skrivnostni. Vam rečem, da mi je čisto jasno, pri čem sem. Vam povem, kako bo? Dušim se. Utapljam se. Izginjam pod vodo. Samo še oči mi gledajo iz vode. In kaj vidim? Bronast kip od Barbedienna. Kakšna nočna mora! Seveda so vam brez dvoma prepovedali, da bi mi odgovorili. Ne bom vztrajal. Ampak zapomnite si, da me ne boste ujeli nepripravljenega. Ne laskajte si, da me boste presenetili. Vse mi je jasno. (*Spet nekaj korakov.*) Se pravi, sem brez zobne ščetke. Tudi postelje ni. To pomeni, da tukaj ne spimo?

SOBAR: Tako je!

GARCIN: Sem si mislil. Zakaj bi spali? Spanec se ti priplazi za hrbet. Začutiš, kako se ti zapirajo oči. Ampak zakaj bi spal? Zlekneš se na kanape in pffff! Spanec izgine. Pomaneš si oči, vstaneš in vse se začne od začetka.

SOBAR: Kako slikovito se izražate!

GARCIN: Tiho. Ne bom kričal. Ne bom se pritoževal. Soočil se bom s svojim položajem. Nočem, da skoči name od zadaj, ne da bi prej vedel, kaj je. Slikovito? Se pravi, tudi spanja tukaj ne rabim. Zakaj bi spal, če nisi zaspan? Odlično. Ampak, čakajte. Čakajte: zakaj bi bilo to neprijetno? Zakaj naj bi bilo bivanje brez

spanja nujno mučno? Aha, že vidim: ker je to življenje brez pavze.

SOBAR: Kakšne pavze?

GARCIN *ga oponaša*: Kakšne pavze? (*Sumničavo.*) Poglejte me. Sem vedel! To je to. Zdaj je jasno, zakaj me tako nediskretno in nesramno gledate. Atrofirane so.

SOBAR: O čem govorite?

GARCIN: O vaših vekah. Človek veke dviga in spušča. Temu rečemo mežikanje. Majhna zatemnitev, zavesa, ki se spusti in dvigne. To je pavza. Vmes se oko navlaži in svet izgine. Ne veste, kako to počivi. Štiri tisoč počitkov v eni uri. Štiri tisoč majhnih pobegov. In ko rečem štiri tisoč ... Torej? Bom živel brez vek? Ne delajte se neumnega. Brez vek, brez spanca, eno in isto. Nikoli več ne bom spal ... Kako se bom prenašal? Poskusite razumeti, potrudite se: po značaju sem provokator, veste. In ... tudi samega sebe provociram. Ampak tega ne morem brez pavze. Spodaj so obstajale noči. Spal sem. Vedno sem dobro spal. Za ravnotežje. In imel sem preproste sanje. Sanjal sem recimo o travniku. Travnik, to je to. Sanjal sem, da se sprehajam po travniku. A je zdajle dan?

SOBAR: Saj vidite, da so prižgane luči.

GARCIN: Hudiča. To je vaš dan. Kaj pa zunaj?

SOBAR *neumno*: Zunaj?

GARCIN: Zunaj! Na drugi strani te stene?

SOBAR: Je hodnik.

GARCIN: Kaj pa na koncu hodnika?

SOBAR: So druge sobe in drugi hodniki in stopnice.

GARCIN: In naprej?

SOBAR: To je to.

GARCIN: Gotovo imate kdaj prost dan. Kam greste, ko imate prost dan?

SOBAR: K stricu, ki je šef sobarjev. V tretje nadstropje.

GARCIN: Kajpada. Kje je stikalo?

SOBAR: Ni ga.

GARCIN: Se pravi, se luči ne da ugasniti?

SOBAR: Vodstvo lahko prekine električni tok.

Ampak se ne spomnim, da bi se to kdaj zgodilo v tem nadstropju. Neomejeno elektrike imamo.

GARCIN: Odlično. Torej bo treba živeti z odprtimi očmi ...

SOBAR *ironično*: Živeti ...

GARCIN: Ne boste me lovili za besedo. Živeti bo treba z odprtimi očmi. Za vedno odprte oči. Za moje oči bo vedno dan. In za mojo glavo. (*Premor.*) Kaj pa, če vržem v luč tale kip, a bi se stemnilo?

SOBAR: Pretežek je.

GARCIN *vzame v roke bronasti kip in ga poskusi dvigniti*: Prav imate. Pretežek je.

Tišina.

SOBAR: No, če me ne potrebujete več, bom zdaj šel.

GARCIN *skoči*: A greste? Na svidenje. (*Sobar gre proti vratom.*) Čakajte. (*Sobar se obrne.*) Tole tukaj je zvonec, ne? (*Sobar pokima.*) Lahko pozvonim, kadar hočem, in boste morali priti?

SOBAR: V principu, ja. Ampak zvonec je muhast. Včasih se mehanizem zatakne.

Garcin gre proti zvoncu in pritisne. Zvonjenje.

GARCIN: Dela!

SOBAR *presenečen*: Dela. (*Še sam pozvoni.*)

Ampak ne veselite se prekmalu, ne bo trajalo. Grem. Vam na uslugo.

GARCIN *ga zadrži s kretnjo*: Čakajte.

SOBAR: Ja?

GARCIN: Ah, nič. (*Stopi proti kaminu in vzame v roko nož za papir.*) Kaj je pa to?

SOBAR: Saj sami vidite. Nož za papir.

GARCIN: A imamo tukaj kakšne knjige?

SOBAR: Ne.

GARCIN: Zakaj bi potem rabili nož za papir?

(*Sobar skomigne z rameni.*) Dobro, no.

Pojdite zdaj.

Sobar odide.

DRUGI PRIZOR

GARCIN sam

Garcin je sam. Stopi do bronastega kipa in z dlanjo zdrsi po njem. Usede se. Spet vstane. Stopi k zvoncu in pritisne na gumb. Zvonec ne dela. Poskusi dvakrat ali trikrat. Zaman. Zdaj stopi k vratom in jih poskuša odpreti. Ne gre. Zakliče.

GARCIN: Sobar! Sobar!

Ni odgovora. Garcin zdaj s pestmi udarja po vratih in še naprej kliče Sobarja. Potem se iznenada umiri in se ponovno usede. V tem trenutku se odprejo vrata in vstopi Ines. Za njo Sobar.

TRETJI PRIZOR

GARCIN, INES, SOBAR

SOBAR *Garcinu*: Ste me klicali?

GARCIN *mu že skoraj odgovori, potem mu oko obstane na Ines*: Ne.

SOBAR *se obrne proti Ines*: To je vaša soba, gospa. (*Ines tiho.*) Če imate kakšno vprašanje zame ... (*Ines molči.*)

SOBAR *razočaran*: Ponavadi se gostje radi o čem pozanimajo. Ampak ne vztrajam. Sicer pa, kar se tiče zobne ščetke, zvonca in bronastega kipa od Barbedienna, gospod že vse ve in vam bo odgovoril prav tako dobro, kot bi vam jaz.

Odide. Tišina. Garcin ne pogleda Ines. Ines pogleda okrog sebe. Potem se sunkovito obrne proti Garcinu.

INES: Kje je pa Florence? (*Garcin tiho.*) Vprašala sem vas, kje je Florence?

GARCIN: Nimam pojma.

INES: To je vse, kar zmorete? Mučenje s tem, da sva narazen? Pa v redu, mene ne moti. Florence je bila trapa, ne bom je pogrešala.

GARCIN: Se opravičujem, ampak: kdo mislite, da sem?

INES: Vi? Vi ste seveda mučitelj. Rabelj.

GARCIN *poskoči in bruhne v smeh*: Odličen nesporazum. Mučitelj, rabelj, resno? Stopili ste skozi vrata, me zagledali in pomislili: tole je rabelj. Kako ekstravagantna misel! Smešno

od sobarja, moral bi naju predstaviti. Rabelj!
Jaz sem Joseph Garcin, novinar in pisec. Res
pa je, da so naju dali v isto sobo. Gospa ...

INES *ostro*: Ines Serrano. Gospodična.

GARCIN: Odlično. Izvrstno. No, led sva prebila.

Se pravi: vam se zdim podoben rablju? Kako
pa se prepozna rablja, prosim?

INES: Po tem, da ga je strah.

GARCIN: Strah? To je pa zelo smešno. Česa se boji
rabelj oziroma mučitelj? Svojih žrtev?

INES: Vi se kar smejte. Vem, o čem govorim. Sem
se že kdaj pogledala v ogledalo.

GARCIN: V ogledalo? (*Se ozre okrog sebe.*)

Neprijetno: iz tega prostora so odstranili vse,
kar bi spominjalo na ogledalo. (*Premolk.*)
Kakorkoli že, zagotavljam vam, da me ni strah.
Pa ne, da svojega položaja ne jemljem resno.
Zavedam se, da je kritičen. Ni me pa strah.

INES *skomigne z rameni*: Vaša stvar. (*Premolk.*)

A vas kdaj zamika, da bi se sprehodili zunaj?

GARCIN: Vrata so zaklenjena.

INES: Škoda.

GARCIN: Popolnoma jasno mi je, da vas moja
prisotnost moti. Osebnost bi bil tudi jaz raje
sam: urediti si moram življenje in za to je treba
biti zbran. Ampak prepričan sem, da se bova
navadila drug na drugega: ne klepetam, skoraj
se ne premikam in povzročam čisto malo
hrupa. Če si lahko dovolim samo en nasvet:
med sabo morava vzdrževati maksimalno
vljudnost. To bo najboljša strategija.

INES: Jaz nisem vljudna.

GARCIN: Potem bom jaz vljuden za oba.

*Tišina. Garcin se usede na kanape. Ines se sprehaja
sem in tja.*

INES *ga gleda*: Kaj je z vašimi usti?

GARCIN, *ki ga je zdramila iz sanjarjenja*: Prosim?

INES: A lahko ne premikate ust? Kot da imate pod
nosom vrtavko.

GARCIN: Se opravičujem. Nisem se zavedal, da kaj
delam.

INES: Ravno to je problem. (*Garcin trzne z usti.*) Že
spet! Pravite, da ste vljudni, medtem ko vaš ob-
raz živi svoje lastno življenje. Niste sami. Nimate
pravice, da se razkazujete v svojih strahovih.

Garcin vstane in stopi proti njej.

GARCIN: A vas pa ni strah?

INES: Zakaj bi me bilo? Strah je bil smiseln prejš,
ko smo se še oklepali upov.

GARCIN *počasni*: Upov sicer ni več, vendar naju še
vedno marsikaj čaka. Saj še sploh nisva začela
z mukami, gospodična.

INES: Vem. (*Premolk.*) No? Kaj bo zdaj?

GARCIN: Ne vem. Jaz čakam.

*Tišina. Garcin se spet usede. Ines se ponovno
začne sprehajati po sobi. Garcinova usta spet
trznejo. Ošine Ines in zakoplje obraz v dlani.
Vstopita Estelle in Sobar.*

ČETRTI PRIZOR

INES, GARCIN, ESTELLE, SOBAR

Estelle gleda Garcina, ki ne dvigne pogleda.

ESTELLE *Garcinu*: Ne! Ne, ne, ne dvigaj glave.

Vem, kaj skrivaš. Vem, da tvojega obraza ni
več. (*Garcin umakne dlani.*) Ha! (*Premolk.
Estelle je presenečena.*) Ne poznam vas.

GARCIN: Nisem rabelj, gospa.

ESTELLE: Nisem mislila, da ste rabelj. Mislila
sem ... Mislila sem, da se nekdo norčuje
iz mene. (*Sobarju.*) A vi še koga čakate?

SOBAR: Ne, nikogar več ne bo.

ESTELLE *si je oddahnila*: Aha. Se pravi bomo
mi trije, gospod, gospa in jaz?

Začne se smejati.

GARCIN *ostro*: Nič ni smešnega na tem.

ESTELLE *se še vedno smeje*: Kakšni grdi stoli.

Glejte, kako ste jih razporedili. Kot da je
prvi januar in sem na obisku pri teti Marie.
Predvidevam, da ima vsak svojega. A je tale
moj? (*Sobarju.*) Na tem ne morem sedeti.

To bi bila katastrofa: jaz sem v svetlomodrem,
kanape pa je zelen kot špinača.

INES: A bi raje mojega?

ESTELLE: Ki je bordo barve? Zelo ste prijazni, ampak bordo kanape bi bil komaj kaj boljši. Ne, kaj pa naj. Vsak je dobil svojega. Jaz imam zelenega, bom že zdržala z njim. (*Premor.*) Edini, ki bi bil za silo v redu, je od gospoda.

Tišina.

INES: A slišite, Garcin?

GARCIN *poskoči*: Aja, kanape. Pardon. (*Vstane.*) Vaš je, gospa.

ESTELLE: Hvala. (*Sleče plašč in ga vrže na kanape.*) Predstavimo se, če bomo morali živeti skupaj. Jaz sem Estelle Rigault.

Garcin se prikloni, da bi se predstavil, ampak Ines stopi predenj.

INES: Ines Serrano. Me zelo veseli.

Garcin se spet prikloni.

GARCIN: Joseph Garcin.

SOBAR: Me še kaj potrebujete?

ESTELLE: Ne, lahko greste. Vam bom že pozvonila. *Sobar se prikloni in odide.*

PETI PRIZOR

INES, GARCIN, ESTELLE

INES: Zelo ste lepi. Želim si, da bi imela rože, da bi vas lahko primerno sprejela.

ESTELLE: Rože? Ja. Rože sem imela zelo rada. Tukaj bi ovenele: prevroče je. Pa kaj! Najbolj važno je, da ohranimo dobro razpoloženje, se strinjata? Vi ste ...

INES: Ja, prejšnji teden. Vi?

ESTELLE: Jaz sem včeraj. Pogreb še traja. (*Njen ton je zelo naraven, kot da bi gledala prizor, ki ga opisuje.*) Sestrin pajčolan valovi v vetru. Zelo se trudi, da bi jokala. Daj! Daj, še malo se potruji. Pa je! Dve solzi. Pod pajčolanom se bleščita dve majhni solzici. Olga Jardet je danes res zelo grda. Z mojo sestro se držita pod roko. Olga ne joka, ker je namazana z maskaro. Moram reči, da jaz na njenem mestu ne bi ... Olga je bila moja najboljša prijateljica.

INES: Ste zelo trpeli?

ESTELLE: Ne, kar zmanjkalo me je.

INES: Kaj pa je bilo ...?

ESTELLE: Pljučnica. (*Govori kot prej.*) No, to je to, zdaj odhajajo. Na svidenje! Na svidenje! Stiski rok. Moj mož je bolan od žalosti in je ostal doma. (*Ines.*) Kako je bilo z vami?

INES: Plin.

ESTELLE: In vi, gospod?

GARCIN: Dvanajst krogel v telo. (*Estelle se strese.*) Oprostite, nisem mrtvak iz boljše družbe.

ESTELLE: Oh, dragi gospod, ko vsaj ne bi uporabljali tako robotih izrazov. Vaše besede so ... šokantne. In konec koncev, kaj to sploh pomeni? Mogoče še nikoli nismo bili tako živi. Če je naše ... stanje ... na vsak način treba poimenovati, predlagam, da si rečemo odsotni. To bo najbolj točno. Vi ste že dolgo odsotni?

GARCIN: Približno en mesec.

ESTELLE: Od kod pa ste?

GARCIN: Iz Ria.

ESTELLE: Jaz sem iz Pariza. Imate spodaj še koga?

GARCIN: Ženo. (*Kot je prej govorila Estelle.*)

Prispela je v kasarno kot vsak dan. Ampak je niso spustili noter. Kuka skozi rešetke na ograji. Ne ve še, da sem odsoten. Ampak sluti. Zdaj odhaja. Oblečena je vsa v črno. Toliko bolje, se ji vsaj ne bo treba preobleči. Ne joka; ker ona nikoli ne joka. Lep sončen dan je, ona pa vsa v črnem stoji sredi na prazni ulici in mučeniško strmi predse. Kako mi gre na živce.

Tišina. Garcin se usede na srednji kanape in skriva glavo v dlani.

INES: Estelle!

ESTELLE: Gospod. Gospod Garcin!

GARCIN: Prosim?

ESTELLE: Na mojem kanapeju sedite.

GARCIN: Pardon.

Vstane.

ESTELLE: Kako ste se zamislili.

GARCIN: Življenje si urejam. (*Ines se zasmije.*)

Kdor se smeje, naj me rajši posnema.

INES: Moje življenje je v redu. Popolnoma v redu.

Že spodaj se je uredilo, tako da se mi ni treba več ukvarjati z njim.

GARCIN: Res? Vi mislite, da je tako enostavno!

(*Z dlanjo si potegne čez čelo.*) Kako je vroče!

A smem?

Začne si slačiti suknjič.

ESTELLE: O, ne! (*Tišje.*) Ne. Ob moških, ki so

v sami srajci, se kar stresem.

GARCIN *se obleče nazaj*: Dobro. (*Premolk.*) Spodaj

sem cele noči prebil v redakcijah. Vedno je bilo

vroče kot v peklju. (*Premolk. Opazuje prizor*

spodaj, enako kot prej.) Vroče je kot v peklju.

Noč je.

ESTELLE: Pa res, noč je že. Olga se slači. Kako čas

na Zemlji hitro teče.

INES: Noč je. Zapečatili so vrata moje sobe. Temno

je in soba je prazna.

GARCIN: Fantje so suknjiče odložili po naslonjalih

in si do komolcev zavihali srajce. Vonj po

moških in po cigarah. (*Tišina.*) Rad sem živel

med moškimi v srajcah.

ESTELLE *ostro*: No, pač nimava enakega okusa.

To je dokaz. (*Ines.*) Kaj pa vi, so vam všeč

moški, ki so samo v srajci?

INES: Ne maram moških, ne v srajcah, ne brez.

ESTELLE *ju osuplo gleda*: Zakaj so pa nas tri dali skupaj?

INES *zadržuje smeh*: Kaj mislite vi?

ESTELLE: Gledam vaju in si mislim: mi bomo

morali živeti skupaj ... Pričakovala sem, da

bom našla svoje prijateljke ali družino.

INES: Kakšnega bližnjega prijatelja. Z luknjno

namesto obraza.

ESTELLE: Tudi njega, ja. Tango je plesal kot

profesionalec. Zakaj so dali skupaj ravno nas?

GARCIN: Naključje. Ljudi namestijo, kjer je prostor.

Po vrstnem redu prihodov. (*Ines.*) Zakaj se

smejete?

INES: Ker mi je smešno, da ste rekli naključje.

A tako zelo rabite tolažbo? Tukaj nič ni prepuščeno naključju.

ESTELLE *plaho*: Mogoče se pa že od kod poznamo?

INES: Nikakor. Ne bi vas pozabila.

ESTELLE: Ali pa imamo skupne prijatelje?

A poznate družino Dubois-Seymour?

INES: Dvomis.

ESTELLE: Vsi hodijo k njim.

INES: S čim se pa ukvarjajo?

ESTELLE *presenečena*: Z ničimer se ne ukvarjajo.

V Corrézu imajo grad. In ...

INES: Jaz sem delala na pošti.

ESTELLE *stopi korak nazaj*: A! Res? (*Premolk.*)

Kaj pa vi, gospod Garcin?

GARCIN: Celo življenje se nisem premaknil iz Ria.

ESTELLE: V tem primeru imate čisto prav. Skupaj smo se znašli po naključju.

INES: Po naključju. Se pravi, je tudi pohištvo

naključno. Desni kanape je po naključju

špinačno zelen in levi je po naključju bordo.

Naključje, ne? No, poskusite ju zamenjati in

boste povedali, kako je šlo. Je tudi kip tukaj

po naključju? Je po naključju tako vroče?

Vročina je slučajna? (*Tišina.*) Povem vama, da

je tukaj vse kontrolirano. Vse do najmanjših

podrobnosti je z ljubeznijo pripravljeno za nas.

Ta soba je čakala na nas.

ESTELLE: Kaj mislite s tem? Vse je tako grdo.

Tako trdo, tako oglato. Vedno sem sovražila vogle.

INES *skomigne z rameni*: Mislite, da sem jaz živela

v salonu v stilu Drugega imperija?

Premor.

ESTELLE: Vse je že vnaprej določeno?

INES: Vse. In mi smo izbrani drug za drugega.

ESTELLE: In ni naključje, da sva si ravno medve,

vi in jaz, nasproti? (*Premor.*) Kaj pa

pričakujejo, da bo?

INES: Ne vem. Ampak nekaj pričakujejo.

ESTELLE: Ne prenesem, da se od mene kaj pričakuje. Takoj me prime, da bi naredila ravno obratno.

INES: Izvolite. Kar dajte! Saj sploh ne veste, kaj hočejo od vas.

ESTELLE *z nogo udari ob tla*: To je neznosno. In vidva naj bi mi povzročila nekaj hudega? (*Gleda ju.*) Vidva. Veliko obrazov mi je takoj povedalo vse. Z vajinih pa ne preberem nič.

GARCIN *nenadoma proti Ines*: No, zakaj smo torej mi trije skupaj? Veliko ste že rekli, razvijte do konca.

INES *osupla*: Tudi sanja se mi ne.

GARCIN: Nujno je, da izvemo.

Za trenutek razmišlja.

INES: Ko bi bil vsaj vsak od nas dovolj pogumen, da pove ...

GARCIN: Kaj?

INES: Estelle!

ESTELLE: Prosim?

INES: Kaj ste naredili? Zakaj so vas poslali sem?

ESTELLE *odločno*: Ne vem, pojma nimam!

Sprašujem se celo, če ni pomota. (*Ines.*) Ne smejte se. Pomislite, koliko ljudi vsak dan ... Koliko ljudi vsak dan postane odsotnih. Na tisoče jih pride sem in so prepuščeni slugam, nepoučenim uslužbencem. Kako bi lahko ne prišlo do napak. Ne smejte se, no. (*Garcinu.*) Vi pa recite kaj. Če so se zmotili pri meni, so se mogoče tudi pri vas. (*Ines.*) In pri vas tudi. Ali ni bolje verjeti, da smo tukaj po pomoti?

INES: A to je vse, kar nama boste rekli?

ESTELLE: Kaj vas še zanima? Ničesar ne skrivam.

Bila sem sirota brez denarja in vzgajala še mlajšega brata. Potem me je zasnužil neki stari očetov prijatelj. Sprejela sem. Kaj bi pa vi na mojem mestu? Brat je bil bolan in njegovo zdravje je zahtevalo ogromno sredstev.

V zakonu šest let ni bilo niti oblačka. Potem pa sem pred dvema letoma nekoga spoznala in se zaljubila. Takoj sva se prepoznala. Hotel

je, da pobegnem z njim. Zavrnila sem. Potem sem staknila tisto pljučnico. To je vse. Mogoče bi se mi v imenu nekakšnih načel lahko očitalo, da sem žrtvovala mladost za starca. (*Garcinu.*) Mislite, da je bilo to narobe?

GARCIN: Nikakor. (*Premolk.*) A vi mislite, da je narobe, če človek živi zvest svojim načelom?

ESTELLE: Kdo bi vam lahko očital kaj takega?

GARCIN: Bil sem urednik pacifističnega časopisa. Potem je izbruhnila vojna. Kaj zdaj? Vse oči so bile uprte vame. »A si bo drznil?« In sem si drznil. Prekrizal sem roke in so me ustrelili. Kje je tukaj kaj narobe? Kje je napaka?

ESTELLE *mu položi dlan na laket*: Ni napake.

Vi ste ...

INES *posmehljivo dokonča stavek*: Junak. Kaj pa vaša žena, Garcin?

GARCIN: Kaj je z njo? Izvlekel sem jo iz blata.

ESTELLE *Ines*: Vidite, a vidite!

INES: Vidim. (*Premolk.*) Zakaj igrata komedijo?

Saj smo sami domači.

ESTELLE *nesramno*: Kako sami domači?

INES: Vsi smo morilci. V peklju smo, ljubica. Tukaj nikoli ne pride do pomote in nikogar se ne obsodi brez krivde.

ESTELLE: Utihnite.

INES: V peklju smo! Prekleti smo! Prekleti!

ESTELLE: Tiho. A boste že tiho? Prepovedujem vam uporabljati neokusne besede.

INES: Ti, svetnica, si preklela. In ti, plemeniti junak, si tudi preklet. Vsi trije smo imeli svoje veselje, ni res? Ljudje so zaradi nas trpeli, celo življenje so trpeli zaradi nas, in mi smo se ob tem zabavali. Zdaj pa je čas za plačilo.

GARCIN *dvigne roko*: A boste tiho!

INES *ga gleda brez strahu, je pa zelo presenečena*:

Ha! (*Premolk.*) Čakajte! Zdaj razumem. Vem, zakaj so nas dali skupaj.

GARCIN: Pazite, kaj boste rekli.

INES: Zelo enostavno je, boste videli. Zelo preprosto. Tukaj nas nihče fizično ne trpinči,

kajne? Ampak mi smo kljub temu v peklu. In nikogar več ne bo. Nikogar. Do konca bomo ostali sami skupaj. Je tako? Na kratko, nekdo manjka: rabelj.

GARCIN *polglasno*: To že vem.

INES: V glavnem, skrčili so osebe. To je vse.

Gostje so na uslugo drug drugemu, kot v samopostrežnih restavracijah.

ESTELLE: Kaj hočete reči?

INES: Vsak od nas treh bo mučil druga dva.

Premolk. Druga dva prebavljata to informacijo.

GARCIN *nežno*: Jaz vaju že ne bom mučil. Nič slabega vama nočem. Nič nimam z vama.

Čisto preprosto je. Takole bo: vsak bo ostal v svojem kotu, kot smo razporejeni. Vi boste tukaj, vi tam, jaz tukaj. In molčali bomo. Niti besede ne bomo spregovorili. To ni težko, kajne? Vsak od nas ima dovolj opraviti sam s sabo. Jaz mislim, da lahko ostanem tiho deset tisoč let.

ESTELLE: Tiho moram biti?

GARCIN: Ja. In potem ... Tako bo vse v redu.

Če bomo tiho, bomo rešeni. Vsak se poglobi vase. Nihče ne dvigne pogleda. Zmenjeno?

INES: Zmenjeno.

ESTELLE *malo okleva, potem*: Velja.

GARCIN: Adijo torej.

Stopi k svojemu kanapeju in spusti obraz v dlani. Tišina. Ines začne sama zase prepevati.

INES *seveda provizorično, ker je to Prešernova poezija in ne pesem, ki bi jo lahko pela*:

Življenje ječa, čas v nji rabelj hudi,
skrb vsak dan mu pomlajena nevesta,
trpljenje in obup mu hlapca zvesta,
in kes čuvaj, ki se nikdar ne utruđi.
Prijazna smrt! predolgo se ne muđi:
ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta,
ki pelje nas iz bolečine mesta,
tje, kjer trohljivost vse verige zgruđi;

tje, kamor moč pregánjovcov ne seže,
tje, kamor njih krivic ne bo za nami,
tje, kjer znebi se človek vsake teže,
tje v posteljo poslano v črni jami,
v kateri spi, kdor vanjo spat se vleže,
de glasni hrup nadlog ga ne predrami.

Medtem Estelle vzame pudrnico in šminko.

Gleda okrog sebe in išče nekaj podobnega ogledalu. Videti je zaskrbljena. Pobrška po torbici, potem se obrne proti Garcinu.

ESTELLE: Gospod, imate mogoče ogledalo?

(Garcin ne odgovori.) Ogledalce, lahko je tudi žepno, ni važno, kakšno? *(Garcin ne odgovori.)* Če ste me že prepustili samo sebi, mi vsaj najdete ogledalo. *(Garcin še naprej opira glavo v dlani in ne odgovori.)*

INES *vneto*: Jaz imam v torbici ogledalo.

(Pobrška po svoji torbici. Potem slabe volje.) Nimam ga več. Očitno so mi ga vzeli na recepciji.

ESTELLE: Kakšen zamor.

Premor. Zapre oči in se opoteče. Ines skoči in jo podpre.

INES: Kaj pa vam je?

ESTELLE *spet odpre oči in se nasmehne*: Čudno se počutim. *(Se dotakne same sebe.)* Na vas to nima vpliva. Če se ne vidim, se moram malo potipati. Ker se sprašujem, ali sploh zares obstajam.

INES: Imate pa srečo. Jaz se vedno zavedam sebe, od znotraj.

ESTELLE: Ah! Ja, od znotraj. Vse, kar se dogaja ljudem v glavah, je tako megleno, da postanem kar zaspana. *(Premolk.)* V moji spalnici je šest ogledal. Vidim jih. Jaz jih vidim. Ampak ogledala ne vidijo mene. Odsevajo zofo, preproge, okno ... Kako prazno je ogledalo, v katerem me ni. Kadar sem na Zemlji kaj rekla, sem se vedno postavila tako, da sem se lahko gledala v ogledalu. Govorila sem in se gledala, kako govorim. Videla sem

se, kot so me videli drugi. Zaradi tega sem ostala zbrana. (*Obupano.*) Moja šminka! Gotovo sem šla čez rob ust. Menda ne morem do konca večnosti ostati brez ogledala.

INES: Želite, da sem jaz vaše zrcalo? Pridite k meni. Sedite na moj kanape.

ESTELLE *pomigne proti Garcinu*: Ampak ...

INES: Kot da ga ni.

ESTELLE: Druga drugi bova škodili. Sami ste tako rekli.

INES: Ali izgledam, kot da bi vam hotela kaj slabega?

ESTELLE: Nikoli se ne ve ...

INES: Ti si tista, ki bo mučila mene. Ampak kaj naj? Če že moram trpeti, naj trpim zaradi tebe. Sedi. Bližje. Še. Poglej me v oči: a se vidiš?

ESTELLE: Čisto majhna sem. Zelo slabo se vidim.

INES: Jaz pa tebe vidim. Čisto celo te vidim.

Vprašaj me kaj. Nobeno ogledalo ne bo bolj resnicoljubno.

Estelle je nerodno, obrne se proti Garcinu, da bi ji pomagal.

ESTELLE: Gospod! Gospod! A vas ne motiva s tem klepetanjem?

Garcin ne odgovori.

INES: Pusti ga, on ne šteje; sami sva. Vprašaj me kaj.

ESTELLE: Sem se v redu našminkala?

INES: Da vidim. Ne najbolje.

ESTELLE: Se mi je zdelo. Na srečo (*Ošine Garcina.*) me nihče ne gleda. Bom še enkrat.

INES: Bolje. Ne. Sledi robu ustnic; te bom vodila. Tako, ja. Zdaj je dobro.

ESTELLE: Enako dobro kot prej, ko sem vstopila?

INES: Še boljše. Z več šminke so tvoja usta bolj kruta. Usta pekla.

ESTELLE: Hm! In to je v redu? Neznosno, da ne morem presoditi sama. A mi prisežete, da je dobro?

INES: Nočeš, da se tikava?

ESTELLE: Prisežeš, da je dobro?

INES: Lepa si.

ESTELLE: Ampak, a imate vi sploh okus? Kaj, če vaš okus ni enak kot moj? Kako je to neznosno, nevzdržno je.

INES: Moj okus je enak kot tvoj. Ker si mi všeč.

Poglej me v oči. Nasmehni se. Tudi jaz nisem grda. A nisem vredna več od ogledala?

ESTELLE: Ne vem. Bojim se vas. Moj odsev v ogledalu je bil že udomačen. Zelo dobro sem ga poznala. Če se pa nasmehnem zdaj, bo moj nasmeh padel skozi vaše zenice in Bog ve, kaj bo potem z njim.

INES: Kaj ti pa preprečuje, da bi me udomačila? (*Gledata se. Estelle se nasmehne, malo je fascinirana.*) A me res nočeš tikati?

ESTELLE: Težave imam s tikanjem žensk.

INES: Še posebej tistih, ki so delale na pošti, predvidevam? Kaj imaš tole rdeče spodaj na licu? Mozolj?

ESTELLE *poskoči*: Mozolj, groza! Kje?

INES: Tukaj. Tukaj. Jaz sem ogledalo za lov na slavčke, in ujela sem tebe, slavčica! Nič rdečega nimaš na obrazu. Niti najmanj! Kaj, če se ogledalo zlaže? Ali če zaprem oči in te nočem več pogledati? Kaj boš potem z vso to lepoto? Brez skrbi: moram te gledati, moje oči bodo za vedno široko odprte. In prijazna bom, zelo prijazna. Ampak me moraš tikati.

Premor.

ESTELLE: Sem ti všeč?

INES: Zelo!

Premor.

ESTELLE *z glavo pomigne na Garcina*: Rada bi, da me tudi on pogleda.

INES: Ha! Zato ker je moški. (*Garcinu.*) Zmagali ste. (*Garcin ne odgovori.*) Poglejte jo, no! (*Garcin ne odgovori.*) Nehajte s tem teatrom. Niti besede tega, kar sva govorili, niste preslišali.

GARCIN *na hitro dvigne glavo*: Niti besede, res je. Zatlačil sem si prste v ušesa, ampak sta

mi blebetali naravnost v glavo. A bi me zdaj pustili pri miru? Ne zanimate me.

INES: Kaj pa ona, ona vas tudi ne zanima?

Spregledala sem vaše trike. Tako se držite, da bi jo impresionirali.

GARCIN: Rekel sem, da me pustite pri miru.

Nekdo v redakciji govori o meni in bi rad poslušal. Kar pa se nje tiče, mi je vseeno zanjo, če vas bo to pomirilo.

ESTELLE: Hvala.

GARCIN: Ni bilo mišljeno nesramno.

ESTELLE: Kreten!

Premor. Vsi trije stojijo in gledajo drug drugega.

GARCIN: No, sem vama rekel! (*Premolk.*) Rotil sem vaju, da bodita tiho.

ESTELLE: Ona je začela. Ponudila mi je ogledalo, ne da bi jaz karkoli rekla.

INES: Nič nisi rekla. Samo frfotala si z očmi proti njemu, da bi te pogledal.

ESTELLE: In kaj potem?

GARCIN: Sta znoreli? Očitno ne vidita, kam to pelje. Bodita že enkrat tiho! (*Premolk.*) Zdaj se bomo lepo usedli nazaj, zaprli oči in poskusili pozabiti, da sta druga dva tukaj.

Premor. Garcin se usede. Ženski se obotavljaje vrneta vsaka na svoj prostor. Potem se Ines nenadoma obrne.

INES: Ha! Pozabim naj. Kako otročje! Če pa do kosti čutim vašo prisotnost. Vaš molk mi kriči v ušesa. Lahko si zašijete usta, lahko si odrežete jezik, a boste zato nehali obstajati? Boste ustavili misli? Slišim jih, tiktak, kot budilka so, in vem, da tudi vi lahko slišite moje. Lahko zlezete v svoj kanape, pa boste še vedno povsod. Vsak zvok, ki ga slišim, je onesnažen, ker je šel prej mimo vas. Ukradli ste mi vse, še lastni obraz: vi ga vidite, jaz pa ne. In njo! Tudi njo ste mi ukradli. Mislite, da bi si upala tako obnašati z mano, če bi bili sami? Ne, ne: roke stran z obraza. Ne bom pustila pri miru, to bi bilo za vas preveč

udobno. Neobčutiljivi bi sedeli na svojem kanapeju, zatopljeni vase kot Buda, jaz pa bi z zaprtimi očmi čutila, kako ona vse svoje zvoke posveča vam, celo šuštenje obleke, in kako vam pošilja nasmeha, ki jih ne vidite ... Niti slučajno! Svoj pekel si hočem izbrati sama. Hočem vaju gledati široko odprtih oči in se boriti iz oči v oči.

GARCIN: V redu. Najbrž je moralo priti do tega.

Za roko so nas pripeljali do sem kot otroke.

Če bi me dali v sobo z dvema moškima ...

Moški bi znali biti tiho. Ampak človek ne sme pričakovati čudežev. (*Obrne se proti Estelle in jo poboža pod brado.*) No, ljubica, sem ti všeč? Me nisi že prej lepo gledala?

ESTELLE: Ne dotikajte se me.

GARCIN: No! Sprosti se malo. A veš, da sem oboževal ženske? In one so oboževale mene. Tako da se lepo sprosti, kaj pa lahko izgubiva. Zakaj bi bila vljudna? Zakaj bi se šla ceremonije? Sami smo! Vsak čas bomo drug pred drugim čisto nagi.

ESTELLE: Pustite me.

GARCIN: Popolnoma nagi! No! Saj sem vaju opozoril. Ničesar nisem hotel od vaju, samo mir in da sta malo tiho. Prste sem si tlačil v ušesa. Gomez je stal med mizami in govoril, vsi moji kolegi v redakciji so ga poslušali. Zavihani rokavi srajc. Poskušal sem razbrati, kaj govorijo, ampak je bilo težko: na Zemlji gre vse tako hitro. A nista mogli biti tiho? In zdaj je konec, nehali je govoriti. Vse, kar misli o meni, se je vrnilo v njegovo glavo. No, zdaj je treba iti do konca. Zdaj moramo odvreči vse: hočem vedeti, s kom imam opravka.

INES: Saj veste. Že zdaj veste.

GARCIN: Dokler vsak od nas ne prizna, zakaj je bil obsojen, ne vemo ničesar. Blondinka, ti začni. Zakaj? Povej nama, zakaj. Če boš iskrena, se mogoče izognemo katastrofi – ker bomo vedeli, kakšne pošasti smo. No, dajmo: zakaj?

ESTELLE: Če vam rečem, da ne vem. Niso mi hoteli povedati.

GARCIN: Vem. Tudi meni ne. Ampak jaz se poznam. Te je strah biti prva? V redu. Bom jaz začel. (*Tišina.*) Nisem preveč zgleden človek.

INES: No, ja. Saj veva, da ste dezertirali.

GARCIN: Tiho o tem. Ne omenjajte tega, nikoli.

Tukaj sem zato, ker sem mučil svojo ženo. To je vse. Pet let sem jo mučil. Ona še zdaj trpi, se razume. Tamle je: ko jo omenim, jo tudi zagledam. Zanima me Gomez, vidim pa njo. Kje je Gomez? Pet let. Glej no, vrnili so ji moje stvari. Zdaj sedi ob oknu, na kolenih ima moj suknjič. Suknjič z dvanajstimi luknjami. Rjasta kri. Luknje so ob robovih ožgane. Ha! To je zgodovinski suknjič, muzejski primerek. In jaz sem ga nosil! Boš jokala? Se boš končno zjokala? Domov sem hodil pijan kot opica. Smrdel sem po vinu in po ženskah. Ona me je čakala, celo noč, jokala pa ni. Niti z besedo mi ni očitala, kajpada. Samo oči. Tiste velike oči. Ničesar ne obžalujem. Plačal bom, obžalujem pa ne. Zunaj sneži. A boš jokala? Ta ženska bi morala biti mučenica.

INES *skoraj nežno*: Zakaj ste jo tako mučili?

GARCIN: Ker je bilo tako lahko. Ena beseda je bila dovolj, da je zamenjala barvo. Taka občutljivka je bila. Ha! Niti besede očitka. Jaz pa rad izzivam. Čakal sem in čakal, da bo kaj. Pa nič. Niti solze, niti besede. Iz greznice sem jo potegnil, a razumeta? Zdaj z roko tipa po suknjiču, ne da bi ga gledala. S prsti in slepo tipa za luknjami. Kaj še čakaš? Kaj upaš, da bo? Rekel sem, da mi ni žal. No: preveč me je občudovala. A razumeta?

INES: Ne. Mene ni nihče občudoval.

GARCIN: Bolje. Toliko bolje za vas. Verjetno se vam vse, kar sem rekel, zdi kar abstraktno. No, ena anekdota: domov sem privlekel neko mulatko. Kakšne noči so bile to! Žena je spala v prvem nadstropju, gotovo naju je slišala.

Zjutraj se je zbudjala prva. Midva sva se še valjala po postelji, ona pa nama je nosila zajtrk v posteljo.

INES: Ogabno!

GARCIN: Tako je, tako je. Ogaben sem bil, ampak zelo ljubljen. (*Zdi se odsoten.*) Ne, nič. Spet Gomez. Ampak ne govori o meni. Ogabno, ste rekli? Seveda sem bil ogaben: če ne bi bil, kaj bi počel tukaj? In vi?

INES: Jaz sem bila spodaj, kot temu rečejo, obsojanja vredna ženska. Že na Zemlji sem bila prekleta, vidite. Tako da tole tukaj zame ni bil ravno šok.

GARCIN: To je vse?

INES: Ne, bila je še tista afera s Florence. Zgodba o mrtvecih. Trije mrtvi. Najprej on, potem ona in še jaz. Zdaj spodaj ni nikogar več, tako da sem mirna. Samo moja soba je še ostala. Vsake toliko vidim svojo sobo. Prazno, z zaprtimi polkni. Aha! Ni več zapečaten. Oddajamo, piše. Moja soba se oddaja. Na vratih je obvestilo. To je ... smešno.

GARCIN: Trije. Ste rekli trije?

INES: Trije.

GARCIN: Moški in dve ženski?

INES: Ja.

GARCIN: A, tako. (*Tišina.*) On se je ubil?

INES: On? On se ni bil zmožen ubiti. Pa ne, da ni trpel. Ne: tramvaj ga je sploščil. Smešno za umret! Živel je z njima. On je bil moj bratranec.

GARCIN: Je bila Florence blond?

INES: Blond? (*Pogleda Estelle.*) Veste kaj, sicer ničesar ne obžalujem, mi pa vseeno ni do tega, da bi vam razlagala celo zgodbo.

GARCIN: Dajte no! Ste ji ga zagnusili?

INES: Po malem. Beseda tukaj, besedica tam.

Na primer: ko je pil, je spuščal glasove.

Z nosom pihal v kozarec. Take malenkosti. Tak patetičen, šibek moški je bil. Zakaj se smejete?

GARCIN: Ker jaz nisem šibek.

INES: To bomo še videli. Zdrsnila sem vanjo, da ga je zagledala z mojimi očmi ... Na koncu je bila čisto v mojih rokah. Najeli sva sobo na drugem koncu mesta.

GARCIN: In?

INES: In potem je bilo tisto s tramvajem. Vsak dan sem ji rekla: Pač, ljubica! Ubili sva ga. (*Tišina.*) Zlobna oseba sem.

GARCIN: Ja. Jaz tudi.

INES: Ne, vi ne, vi niste zlobni. Vi ste nekaj drugega.

GARCIN: Kaj?

INES: Vam bom kasneje povedala. Jaz sem res zlobna: trpljenje drugih je nujno za moj obstoj. Kot žerjavica sem. Kot žerjavica, ki tli v srcih. Če sem sama, ugasnem. Šest mesecev sem žgala njeno srce. Upepelila sem ga. Neke noči je vstala in prižgala plin, medtem ko sem spala. Potem se je ulegla nazaj zraven mene. No, to je bilo to.

GARCIN: Hm!

INES: Kaj?

GARCIN: Nič. To pa ni lepo.

INES: Ne, ni, seveda ni lepo. In?

GARCIN: Oh! Imate prav. (*Estelle.*) Ti si na vrsti. Kaj si naredila?

ESTELLE: Sem vama že povedala, da nič ne vem. Če se še tako sprašujem ...

GARCIN: Ja, v redu, ti bova pomagala. Kdo je bil tip brez obraza?

ESTELLE: Kateri tip?

INES: Dobro veš, kateri. Tisti, ki si se ga bala, ko si vstopila v to sobo.

ESTELLE: Prijatelj.

GARCIN: Zakaj si se ga bala?

ESTELLE: Nimata pravice, da me zaslišujeta.

INES: Se je ubil zaradi tebe?

ESTELLE: Seveda ne, a ste znoreli.

GARCIN: Zakaj si se ga potem bala? Ustrelil se je v glavo, ne? Krogla mu je odstrelila obraz?

ESTELLE: Tišina! Bodite tiho!

GARCIN: Zaradi tebe! Zaradi tebe!

INES: Krogla v glavo zaradi tebe!

ESTELLE: Pustita me pri miru. Bojim se vaju.

Hočem ven! Stran hočem!

Steče proti vratom in strese za kljuko.

GARCIN: Pojdi. Nič mi ne bo ljubše. Žal so pa vrata zaklenjena od zunaj.

Estelle pozvoni. Zvonec se ne odziva. Ines in Garcin se zasmejeta. Estelle se obrne proti njima, s hrptom naslonjena na vrata.

ESTELLE *hripavo in počasi*: Vidva sta srhljiva.

INES: Odlično povedano, srhljiva sva. Torej?

Neki tip se je ubil zaradi tebe. Je bil tvoj ljubimec?

GARCIN: Seveda je bil njen ljubimec. In hotel jo je imeti samo zase. Ni res?

INES: Plesal je tango kot profesionalac. Predvidevam pa, da je bil reven.

Tišina.

GARCIN: Vprašala te je, če je bil reven.

ESTELLE: Ja, reven je bil.

GARCIN: In ti si morala ohraniti svoj ugled.

En dan je prišel k tebi in te rotil, ti pa si se mu posmehovala.

INES: A ne? Smejala si se mu? Se je zato ubil?

ESTELLE: Si ti s takimi očmi gledala tudi Florence?

INES: Ja.

Premor. Estelle se začne smejati.

ESTELLE: Zmotila sta se. (*Vzravna se in ju pogleda, s hrptom še vedno ob vratih. Ostro in izzivalno nadaljuje.*) Hotel mi je narediti otroka. No, sta zdaj zadovoljna?

GARCIN: In ti ga nisi hotela.

ESTELLE: Ne. Ampak se je vseeno zgodil. Za pet mesecev sem šla v Švico. Nihče ni vedel. Punčka je bila. Roger je bil z mano, ko se je rodila. Vesel je bil hčerke. Jaz pa ne.

GARCIN: In potem?

ESTELLE: Imela sva balkon, ki je gledal na jezero.

Privlekla sem en velik kamen. »Estelle, prosim te, rotim tel!« je kričal. Kako sem ga sovražila.

Vse je videl. Nagnil se je čez balkon in videl kroge, ki so se širili po vodni gladini.

GARCIN: In potem?

ESTELLE: To je to. Vrnila sem se v Pariz. On je naredil, kar je pač hotel.

GARCIN: Si odpihnil glavo?

ESTELLE: Tako, ja. Čisto po nepotrebnem: moj mož ni niti malo posumil. (*Premolk.*) Sovražim vaju. *Bruhne v jok, ampak solze ne pritečejo.*

GARCIN: Zaman se trudite. Tukaj solze ne stečejo.

ESTELLE: Strahopetka sem! Strahopetka sem! (*Premolk.*) Če bi vidva vedela, kako vaju sovražim!

INES *jo objame*: Uboga pikica! (*Garcinu.*)

Zasliševanje je končano. Lahko snamete ta rabljev kostum.

GARCIN: Rabljev kostum ... (*Pogleda okrog sebe.*)

Kaj bi dal za ogledalo, da se pogledam.

(*Premolk.*) Kako je vroče! (*Ne da bi pomislil, sleče suknjič.*) O! Pardon!

Se začne oblačiti nazaj.

ESTELLE: Lahko ostanete v srajci. Zdaj je že ...

GARCIN: Ja. (*Vrže suknjič na kanape.*) Ne smete biti jezni name, Estelle.

ESTELLE: Nisem jezna na vas.

INES: Kaj pa name? Si name jezna?

ESTELLE: Ja.

Tišina.

INES: No, Garcin? Zdaj smo nagi drug pred drugim. A zdaj kaj bolj jasno vidite?

GARCIN: Ne vem. Mogoče malo. (*Plaho.*) Kaj pa, če bi drug drugemu poskusili pomagati?

INES: Jaz ne potrebujem pomoči.

GARCIN: Ines, vse niti so skrbno prepletene. Če se samo malo premaknete, če dvignete roko, da bi se popahljali, bo naju z Estelle nekje zategnilo. Nihče od nas se ne more rešiti sam; skupaj se bomo pogubili ali pa se skupaj razpletli. Izberite. (*Premolk.*) Kaj je?

INES: Oddali so mojo sobo. Okna so na široko odprta. Na moji postelji sedi možki. Oddali

so sobo! Oddali so mojo sobo! Vstopite, kar noter, naj vam ne bo nerodno! Še neka ženska je. Proti njemu gre, zdaj mu je položila roke na ramena ... Zakaj ne prižgeta luči, nič ne vidim. A se bosta poljubljala? Ta soba je moja! Moja je! In zakaj ne prižgeta luči? Ne vidim ju več. Kaj šepetata? Ali se misli valjati po njej na moji postelji? Zdaj mu je ona rekla, da je poldne in da sije sonce. Se pravi, sem jaz tista, ki je oslepela. (*Premolk.*) Konec. Nič več ni: ne vidim več in ne slišim. Torej sem oslepela. (*Premor.*) Konec je. Nič več ni: ne vidim več, ne slišim več. No, to verjetno pomeni, da sem z Zemljo zaključila. Nimam več alibija. (*Strese se.*) Prazno se počutim. Zdaj sem pa čisto zares mrtva. Čisto vsa sem mrtva. (*Premor.*) Kaj ste prej rekli? Menda nekaj o tem, da bi mi pomagali?

GARCIN: Ja.

INES: Zakaj?

GARCIN: Da jih preslepimo.

INES: In kaj naj jaz naredim v zameno?

GARCIN: Vi boste pomagali meni. Ne bo treba veliko, Ines. Samo malo dobre volje.

INES: Dobre volje ... Od kod pa hočete, da jo vzamem? Jaz sem gnila.

GARCIN: Jaz pa ne? (*Premor.*) Kaj, če kljub temu poskusiva?

INES: Posušena sem. Ne morem niti prejemati niti dajati; kako naj vam pomagam? Jaz sem odmrta veja, pripravljena, da me sežgejo. (*Premor. Pogleda Estelle, ki skriva glavo med dlanmi.*) Florence je bila blond.

GARCIN: Se zavedate, da bo ta punca vaš rabelj?

INES: Mislim, da sem uganila.

GARCIN: Nanjo vas bodo dobili. Kar se mene tiče ... meni je vseeno zanjo. Če bi tudi vi ...

INES: Kaj?

GARCIN: Past je. Opazujejo vas, če boste stopili vanjo.

INES: Vem. In tudi vi ste past. Mislite, da niso predvideli vsega, kar boste rekli? Da v vaših

besedah ni še več pasti, ki jih samo ne vidimo? Vse je past. Ampak kaj naj zdaj? Tudi jaz sem past. Past zanjo. Mogoče bom jaz tista, ki bo ujela njo.

GARCIN: Vi ne boste čisto nič ujeli. Vrtimo se kot leseni konjički na vrtiljaku, nikoli ne bomo skupaj: lahko verjamete, da so vse uredili tako. Odnehajte, Ines. Razprite roke, spustite. Sicer bo samo nesreča za vse.

INES: A sem videti kot oseba, ki odneha? Vem, kaj me čaka. Zgorela bom, že zdaj gorim in vem, da se to ne bo končalo. Vse mi je jasno. Ampak ali mislite, da bom odnehala? Ujela jo bom. Zagledala vas bo skozi moje oči, tako kot je Florence tistega tipa. Nima smisla, da mi pripovedujete o svoji nesreči. Vam rečem, da vem vse, pa še zase nimam sočutja. Past, ha! Past. Seveda sem stopila v past. In kaj potem? Toliko bolje, če so zadovoljni.

GARCIN *jo prime za ramo*: Meni pa se smilite. Poglejte me: gola sva drug pred drugim. Gola do kosti in jaz vas poznam, vse do srca. To naju povezuje. Mislite, da vam hočem kaj slabega? Ničesar ne obžalujem, ne smilim se sam sebi; tudi jaz sem prazen. Ampak vi se mi pa še lahko smilite.

INES, *ki se je pustila dotikati, medtem ko je govoril, se ga zdaj otrese*: Ne dotikajte se me. Sovražim, da se me dotikajo. Obdržite svoje sočutje. Stran! Garcin, v tej sobi je veliko pasti tudi za vas. Prav za vas. Pripravljene so za vas. Bolje bo za vas, če se brigade zase. (*Premor.*) Če naju boste pustili pri miru, ampak res pri miru, se bom potrudila, da vam ne bom škodila.

GARCIN *jo za trenutek gleda, potem skomigne z rameni*: Prav.

ESTELLE *dvigne glavo*: Na pomoč, Garcin.

GARCIN: Kaj bi radi od mene?

ESTELLE *je vstala in gre proti njemu*: Meni lahko pomagate.

GARCIN: Obrnite se nanjo.

Ines je prišla bliže, postavi se čisto zraven Estelle, za njo, ampak se je ne dotika. Med naslednjimi besedami ji govori skoraj v uho, vendar se Estelle obrača proti Garcinu, ki jo brez besed gleda. Estelle odgovarja Garcinu, kot da je on tisti, ki ji postavlja vprašanja.

ESTELLE: Prosim vas, Garcin, obljubili ste. Obljubili ste! Hitro, hitro, nočem ostati sama! Olga ga je peljala plesat.

INES: Koga je peljala?

ESTELLE: Pierra. Zdaj plešeta.

INES: Kdo je Pierre?

ESTELLE: Neki trapasti fant. Rekel mi je, da sem njegova hobotnička. Zaljubljen je bil vame. Ona ga je pa odvela plesat.

INES: Ga ljubiš?

ESTELLE: Usedla sta se. Ona je čisto zadihana. Zakaj sploh pleše? Verjetno zato, da bi shujšala. Seveda ne. Seveda ga nisem ljubila: osemnajst let je star. Saj nisem neka pošast, ki žre otroke, jaz že ne.

INES: Potem ju pa pusti. Kaj imaš zdaj z njima?

ESTELLE: Moj je bil.

INES: Nič na Zemlji ni več tvojega.

ESTELLE: On je bil moj.

INES: Ja, bil je ... Poskusi ga vzeti nazaj. Poskusi se ga dotakniti. Olga se ga lahko dotika, ona ja. A ne? A ni tako? Ona ga lahko drži za roke, lahko ga poboža po kolenih.

ESTELLE: Kako ga je stisnila s svojim gigantskim oprsem. Sopiha mu v obraz. Mišek, ubogi moj mišek, zakaj se ji samo ne zarežiš v obraz? Samo da jo enkrat zavrtam z očmi, pa si nikoli ne bi več drznila ... A sem res postala nič?

INES: Res, zdaj si nič. In na Zemlji ni nič več tvojega. Vse, kar ti pripada, je tukaj. Nož za papir. Bronast kip od Barbedienna. Tudi modri kanape je tvoj. In jaz, zajčica moja, jaz sem tvoja za vedno.

ESTELLE: A? Ti si moja? Kateri od vaju si bo upal reči, da sem njegova hobotnička? Vidva poznata resnico, vidva vesta, da sem smet. Misli name, Pierre, samo name misli, brani me. Dokler misliš name, dokler se spomniš svoje hobotničke, svoje ljubke meduzice, sem samo napol tukaj in samo napol kriva. Spodaj, s tabo sem pa tvoja hobotnička. Rdeča je kot paradiznik. Daj no, to je nezamisljivo. Najmanj stokrat sva se ji skupaj smejala. Kaj je že ta pesem? Zelo mi je bila všeč. Aha! Saint Louis Blues je. No, kar plešita, plešita. Garcin, kako bi se zabavali, če bi ju lahko videli. Nikoli ne bo vedela, da jo gledam. Vidim te, vidim tvoje sršee lase, tvoj raztopljeni obraz, vidim, kako mu hodiš po stopalih. Za umret od smeha. Dajmo no! Hitreje, hitreje! Kako jo vleče in potiska. To je že nespodobno. Hitreje! Meni je vedno govoril, da sem kot brez teže. Dajmo, dajmo! (*Pleše, medtem ko govori.*) Rekla sem ti, da te vidim. Briga jo, ona pleše naravnost skozi moj pogled. Najina draga Estelle! Najina draga Estelle kaj? Utihni. Ene same solzice nisi iztislila na pogrebu. »Najina draga Estelle!« mu je zasopla v obraz. Da si drzne z njim govoriti o meni. Dajmo! Po taktu. Ampak ona seveda ne more govoriti in plesati hkrati. Kaj je rekla zdaj ... Ne! Ne! Ne povej mu! Pustim ti ga, vzemi ga, imej ga, naredi, kar hočeš, samo ne povej mu ... (*Preneha plesati.*) Dobro. V redu, zdaj ga lahko imaš. Vse mu je povedala, Garcin: o Rogerju, o moji Švici, o otroku, vse je povedala. »Najina draga Estelle ni bila ...« Ne, resnica je, da nisem bila ... On žalostno zmajuje z glavou. Ni pa videti, da bi ga te besede zares pretresle. Imej ga zdaj. Ne bom se prepirala s tabo za njegove dolge trepalnice in nežni obrazek. Ha! Rekel mi je, da sem njegova hobotnička in njegov diamantek. No, diamant se je zdrobil. »Najina draga Estelle.« Plešita! Plešita, da vidimo! Po taktu.

Ena, dve. (*Pleše.*) Vse na svetu bi dala, da bi se lahko za hip, za en sam trenutek vrnila na Zemljo. Da bi zaplesala. (*Pleše, medtem mine nekaj časa.*) Ne slišim več dobro. Pridušili so luči, kot za tango. Zakaj igrajo tako po tihem? Glasneje! Kako daleč so! Sploh ... Zdaj pa sploh ne slišim več. (*Preneha plesati.*) Nikoli več ne bom. Zemlja me je odvrгла. Garcin, poglej me, objemi me.

Ines za njenim hrbtom pomigne Garcinu, naj se umakne.

INES *ukazovalno*: Garcin!

GARCIN *se umakne za korak in Estelle pomigne na Ines*: Obrnite se nanjo.

ESTELLE *ga zgrabi*: Ne delajte tega! Ali ste moški? Pogledajte me že, ne glejte stran: a je tako težko? Zlate lase imam, in konec koncev se je nekdo ubil zaradi mene. Rotim vas, nekaj vendar morate gledati. Če ne boste gledali mene, so tukaj samo še kip, miza in kanapeji. Je pa že bolj prijetno gledati mene. Poslušaj: padla sem iz src na Zemlji kot goliček iz gnezda. Poberi me, vzemi me v svoje srce, boš videl, kako bom čudovita.

GARCIN *jo stežka odrine*: Vam pravim, da se obrnite nanjo.

ESTELLE: Nanjo? Ampak ona ne šteje: ženska je.

INES: Jaz ne štejem? Ampak ptička golička, ti že kar lep čas gnezdiš v mojem srčku. Ne boj se, pazila te bom brez prestanka, niti enkrat ne bom trenila z očmi. Živela boš v mojem pogledu, boš živela kot iskrica v sončnem žarku.

ESTELLE: Kakšen sončni žarek! Ha! Dajte mi že mir. To finto ste že poskusili in ste že videli, da ne deluje.

INES: Estelle! Hobotnička moja, moj diamant!

ESTELLE: Vaš diamant. To je groteskno. Koga mislite, da boste nategnili? Lepo vas prosim, vsi vedo, da sem zagnala dojenčka skozi okno. Diamant se je raztreščil po tleh in kaj me

- briga. Samo še olupek od človeka sem – in moj olupek ni za vas.
- INES: Pridi sem! Lahko boš, kar boš hotela: hobotnica ali morska dekllica, v mojih očeh se boš videla tako, kakršna si želiš biti.
- ESTELLE: Pustite me! Saj sploh nimate oči! Kaj naj naredim, da me boš pustila pri miru? Nehaj!
- Estelle Ines pljune v obraz. Ines jo v hipu spusti.*
- INES: Garcin, to mi boste plačali.
- Premor. Garcin skomigne z rameni in stopi proti Estelle.*
- GARCIN: Moškega bi rada?
- ESTELLE: Ne moškega. Tebe.
- GARCIN: Ne blebetaj. Kdorkoli bi bil v redu. Slučajno sem tukaj jaz, zato bi rada mene. V redu. (*Jo prime za ramena.*) Nič nimam, kar bi ti bilo všeč, veš: nisem ljubek in ne plešem tanga.
- ESTELLE: V redu boš tak, kot si. Mogoče te bom spremenila.
- GARCIN: Dvomim. Ker bom ... z mislimi drugje. Druge stvari imam v glavi.
- ESTELLE: Katere?
- GARCIN: Ne bi te zanimalo.
- ESTELLE: Zdaj se bom usedla na tvoj kanape. Čakala bom, dokler se ne boš ukvarjal z mano.
- INES *bruhne v smeh*: Ha! Psica! Na trebuh se je ulegla pred njim. Čisto brez sramu! In še lep ni!
- ESTELLE *Garcinu*: Ne poslušaj je. Brez oči in brez ušes je. Ona ne šteje.
- GARCIN: Dal ti bom, kar bom lahko. Ni prav veliko. Ne bom te imel rad: za to te že predobro poznam.
- ESTELLE: Si me želiš?
- GARCIN: Ja.
- ESTELLE: To je vse, kar hočem.
- GARCIN: Potem pa ... *Garcin se skloni nad Estelle.*
- INES: Estelle! Garcin! A se vama je zmešalo? Jaz sem še tukaj!
- GARCIN: Vidim. In?
- INES: A pred mano bosta? Ne moreta ... Ne moreta pred mano!
- ESTELLE: Zakaj ne? Tudi pred služkinjo sem se vedno slekla.
- INES *se oklene Garcina*: Pustite jo! Izpustite jo! Ne tacajte po njej s svojimi umazanimi moškimi šapami!
- GARCIN *jo nasilno odrine*: Dovolj: jaz nisem noben fin gospod in nobenih zadržkov nimam, da bi udaril žensko.
- INES: Obljubili ste, Garcin, obljubili ste mi! Rotim vas, obljubili ste mi!
- GARCIN: Vi ste prvi prelomili dogovor. *Ines se iztrga in se zgrbi v kotu sobe.*
- INES: Naredite, kar hočete, močnejši ste od mene. Ampak samo da vesta: tukaj sem in vaju gledam. Ne bom pogledala stran, Garcin. Morala bosta opraviti pred mojimi očmi. Kako vaju sovražita, oba! Dajta, ljubita se! V peklu smo in tudi jaz bom prišla na vrsto. *Ines to, kar sledi, gleda, ne da bi spregovorila.*
- GARCIN *stopi nazaj k Estelle in jo prime za rame*: Daj usta sem.
- Premor. Garcin se skloni nad Estelle in se takoj spet vzravna.*
- ESTELLE *razočarano*: Ha! (*Premor.*) Sem ti rekla, da se ne meni zanjo.
- GARCIN: Ne gre zanjo. (*Premolk.*) Gomez je na časopisu. Zaprli so okna, se pravi, je zima. Šest mesecev je mimo. Pol leta je, odkar so me ... No, saj sem ti rekel, da bom občasno z mislimi drugje, ne? Kako drgetajo. Suknjiče imajo tokrat na sebi ... Smešno, da je spodaj tako mrzlo, meni pa je tako vroče. O, tokrat pa govori o meni.
- ESTELLE: A bo tole dolgo trajalo? (*Premor.*) Vsaj povej mi, kaj je rekel.
- GARCIN: Nič. Nič ni rekel. Prasec je, to je vse. (*Prisluhne.*) Totalni prasec. Pa kaj! (*Stopi proti Estelle.*) Kje sva ostala? A me boš imela rada? ESTELLE *se nasmehne*: Kdo bi vedel?

GARCIN: A boš verjela vame? Mi zaupala?

ESTELLE: Kakšno smešno vprašanje. Saj te bom imela ves čas pred očmi. In z Ines me ne boš varal.

GARCIN: Več kot očitno. (*Premor. Garcin izpusti Estellina ramena.*) Drugačno zaupanje sem imel v mislih. (*Poslušaj.*) Daj! Daj, reci, kar hočeš; ni me tam, da bi se lahko branil. (*Estelle.*) Estelle, moraš verjeti vame.

ESTELLE: Kako si nadležen! Saj imaš moja usta, roke, telo. Tole bi lahko bilo zelo enostavno ... Rad bi, da verjamem vate? Jaz nisem taka, da bi lahko v koga verjela, in kar nerodno mi je zate, ko te poslušam. Verjetno si naredil nekaj res groznega, da tako moleduješ.

GARCIN: Ustrelili so me.

ESTELLE: Vem; ker nisi hotel v vojsko. In kaj potem?

GARCIN: Ni ... Ni bilo ravno tako, da nisem hotel. (*Nevidnim ljudem.*) Dobro govori. Obtožil me je, kot je treba. Ni pa povedal, kaj bi bilo treba narediti. A naj bi takrat šel h generalu in mu rekel: »General, jaz ne grem?« Kakšna neumnost! Takoj bi me zaprli. Hotel sem pričati, pričati sem hotel! Nisem hotel, da bi me kar utišali. (*Estelle.*) In sem ... In sem šel na vlak. Na meji so me prijeli.

ESTELLE: Kam si pa hotel iti?

GARCIN: V Mehiko. Tam sem mislil ustanoviti pacifistični časopis. (*Tišina.*) No, reci kaj.

ESTELLE: Kaj bi rad, da rečem? Čisto v redu si naredil, če se nisi hotel boriti. (*Garcin nestrpno zamahne z roko.*) Ah, ljubček moj, kako naj uganem, kaj naj bi ti rekla, da bo prav.

INES: Zakladek moj, morala bi mu reči, da je zbežal kot lev. Ker je zbežal, ta tvoj smrdljivi ljubček. To je tisto, kar ga žre.

GARCIN: Zbežal, odšel. Imenujte to, kakor hočete.

ESTELLE: Nujno je bilo, da si pobegnil. Če bi ostal, bi te vrgli v zapor.

GARCIN: Seveda. (*Premor.*) Estelle, a sem jaz strahopetec?

ESTELLE: Kako naj vem, ljubezen moja. Nisem jaz ti. To se moraš sam odločiti.

GARCIN *utrujeno zmaje z glavo*: Ne morem se.

ESTELLE: No, se boš že spomnil. Moral si imeti svoje razloge, da si ravnal, kot si.

GARCIN: Ja.

ESTELLE: No?

GARCIN: Ampak, ali so to pravi razlogi?

ESTELLE *naveličana*: Kako kompliciraš.

GARCIN: Hotel sem pričati ... Dolgo sem razmišljal ... Ali so bili moji razlogi pravi razlogi?

INES: Ja, to je vprašanje. Ali so bili tvoji razlogi pravi razlogi? Premišljeval si. Nisi se hotel odločiti brez premisleka. Ampak razlogi, zakaj nekaj naredimo, so lahko tudi strah, sovraštvo in umazanije, ki jih skrivamo v sebi. Daj. Dobro se izprašaj.

GARCIN: Utihni! Misliš, da sem čakal na tvoje nasvete? Dan in noč sem begal po celici, od okna do vrat, od vrat do okna, in brskal po sebi. Sledil svojim mislim. Mislim, da sem za samoizpraševanje porabil eno celo življenje. Ampak na koncu: sem naredil, kar sem naredil. Usedel sem se na vlak ... To je dejstvo. Ampak zakaj? Zakaj? Nazadnje sem prišel do zaključka: ko umrem, bo vse jasno. Če umrem častno, bo to dokaz, da nisem strahopetec.

INES: In kako si umrl, Garcin?

GARCIN: Slabo. (*Ines se začne smejati.*) Bila je samo šibkost telesa. Ne sramujem se je. Samo to je, da je vse ostalo neodločeno za vedno. (*Estelle.*) Pridi sem, ti. Poglej me. Hočem, da me nekdo gleda, medtem ko na Zemlji govorijo o meni. Rad imam zelene oči.

INES: Zelene oči? Glejte si to! Pa ti, Estelle? Imaš rada strahopetce?

ESTELLE: Če bi vedela, kako vseeno mi je. Strahopetec ali ne, samo da se dobro poljublja.

GARCIN: Majejo z glavami in vlečejo svoje cigare. Dolgčas jim je. Garcin je strahopetec,

to mislijo. Ampak še to mislijo napol, neodločeno. Ker je nekaj treba misliti. Garcin je strahopetec. Tako so se odločili, ti moji kolegi. Še pol leta in bodo govorili: strahopeten je kot Garcin. Vedve imata srečo, nihče na Zemlji ne misli več na vaju. Moje življenje se bo pa še vlekle.

INES: Kaj pa je z vašo ženo, Garcin?

GARCIN: Kaj je z njo? Mrtva je.

INES: Mrtva?

GARCIN: Pozabil sem vama povedati. Pred kratkim je umrla. Pred približno dvema mesecema.

INES: Od žalosti?

GARCIN: Seveda od žalosti. Od česa pa mislite, da bi umrla? Vse se je dobro izteklo: vojne je konec, moja žena je mrtva, jaz pa sem se zapisal v zgodovino.

Začne na suho hlipati in si gre z roko čez obraz. Estelle se ga oklene.

ESTELLE: Ljubi, ljubi moj! Poglej me, ljubi! Dotakni se me, daj. (*Dvigne njegovo roko in si jo ponese k vratu.*) Primi me za vrat. (*Garcin poskuša odmakniti roko.*) Pusti, daj roko sem, ne odmikaj se. Drug za drugim bodo pomrli, ni važno, kaj mislijo. Pozabi nanje. Nikogar več ni, samo jaz.

GARCIN *si osvobodí dlan*: Ne bodo me pozabili. Pomrli bodo, ampak za njimi bodo prišli drugi, ki bodo podedovali enako mnenje: svoje življenje sem pustil v njihovih rokah.

ESTELLE: Ah! Preveč razmišljaš!

GARCIN: Kaj pa naj drugega? Včasih sem lahko kaj naredil ... Oh, ko bi se vsaj za en dan lahko vrnil dol k njim. Ampak sem zaklenjen ven. Oni odločajo, ne da bi pomislili name. In prav imajo, saj sem mrtev. Konec je z mano. (*Smeje se.*) Postal sem javna last.

Tišina.

ESTELLE *nežno*: Garcin!

GARCIN: Tukaj si? Dobro, poslušaj, uslugo rabim. Ne, ne odmikaj se. Vem, smešno se ti zdi, da

te kdo prosi za pomoč, nisi navajena. Ampak če bi hotela, če bi se potrudila, bi se midva mogoče res lahko imela rada. Glej, tisoč ljudi ponavlja, da sem strahopetec. Ampak kaj pomeni tisoč? Če bi obstajal en sam človek, ena sama duša, ki bi zagotovila, da nisem zbežal; da nisem bil zmožen bega; da sem bil pogumen; da sem bil časten človek ... potem bi bil rešen, sem prepričan! Bi bila ti ta duša? Raje te bom imel kot samega sebe.

ESTELLE *se smeje*: Idiot! Idiot ljubi! Misliš, da bi lahko ljubila strahopetca?

GARCIN: Ampak rekla si ...

ESTELLE: Samo hecala sem se. Rada imam moške, Garcin, prave moške, take s hrapavo kožo in močnimi rokami. Ti nimaš brade strahopetca, nimaš ust strahopetca, nimaš glasu strahopetca in tudi las strahopetca nimaš. In jaz te ljubim zaradi tvojih ust, glasu in las.

GARCIN: Je to res? Misliš resno?

ESTELLE: Hočeš, da prisežem?

GARCIN: Če je res, potem se lahko vsem postavim po robu. Onim spodaj in tem tukaj. Estelle, ušla bova iz pekla. (*Ines bruhne v smeh. On utihne in jo pogleda.*) Kaj je s tabo?

INES *se smeje*: Tale ne verjame niti besede od tega, kar je rekla. Kako si lahko tako naiven? »Estelle, ali sem strahopetec?« Če bi vedel, kako vseeno ji je!

ESTELLE: Ines. (*Garcinu.*) Ne poslušaj je. Če hočeš, da verjamem vate, bo najprej treba, da ti zaupaš meni.

INES: Seveda, seveda! Kar zaupaj ji. Moškega potrebuje, to ji lahko verjameš. Okrog pasu rabi moške roke, potrebuje moški vonj in moško poželenje, ki ga vidi v moških očeh. Kar pa se drugega tiče ... Ha! Rekla bi ti, da si sam Gospod Bog Oče, če bi ti bilo to všeč.

GARCIN: Estelle! Je to res? Odgovori mi, je to res?

ESTELLE: Kaj bi rad? Niti besedice nisem razumela. (*Z nogo udari po tleh.*) Kako zoprno je vse to!

Tudi če bi bil strahopetec, bi te ljubila, tako!
Ti to ni dovolj?

Premor.

GARCIN *obema*: Gabita se mi!

Gre proti vratom.

ESTELLE: Kaj delaš?

GARCIN: Grem.

INES *hitro*: Ne boš prišel daleč, vrata so zaklenjena.

GARCIN: Bolje zanje, da odklenejo.

Obesi se na zvonec. Zvonec ne dela.

ESTELLE: Garcin!

INES *Estelle*: Nič ne skrbi. Zvonec je pokvarjen.

GARCIN: Vama povem, da bodo odprli. (*Buta po vratih.*) Ne morem vaju več prenašati, ne morem več. (*Estelle steče proti njemu, on jo odrine.*) Stran! Še bolj se mi gabiš kot ona. Ne boš me potopila s temi svojimi očmi. Sluzasta si in mehka, kot ligenj, kot močvirska mlaka. (*Udarja po vratih.*) A boste odprli?

ESTELLE: Garcin, lepo te prosim, ostani. Ne bom več govorila. Pustila te bom čisto pri miru. Samo ostani. Ines je izprožila kremplje, nočem biti sama z njo.

GARCIN: Stran. Nočem te tukaj.

ESTELLE: Strahopetec! Strahopetec! Čisto res je, da si strahopetec!

INES *se približa Estelle*: Hej, golička moja, a nisi vesela? Pljunila si mi v obraz, da bi mu bila všeč. Skregali sva se zaradi njega. Ampak on zdaj odhaja, in hvala bogu. Sami bova, dve ženski.

ESTELLE: Nič ne boš dobila, tudi če gre.

Če se vrata odprejo, grem tudi jaz.

INES: Kam?

ESTELLE: Ni važno, kam. Čim dlje od tebe.

Garcin je prenehal udarjati po vratih.

GARCIN: Odprite! Odprite že! Vse sprejemem: natezalnico, železno devico, natikanje na kole, kolo, razbeljene klešče, vse, kar žge, vse, kar razčvetveri, hočem trpeti za vedno. Raje imam sto ugrizov, raje imam udarce z bičem, raje

imam polivanje s kislino kot to mučenje v glavi, kot ta privid trpljenja, ki gloda in se plazi skozi mene in ki nima nikoli dovolj. (*Zgrabi kljuko in jo strese.*) A boste že odprli? (*Vrata se hipoma odprejo in Garcin skoraj pade.*) AA!

Dolga tišina.

INES: No, Garcin? Pojdite zdaj.

GARCIN *počasí*: Me zanima, zakaj so se vrata odprla.

INES: Kaj čakate? Pojdite, alo, hitro!

GARCIN: Ne grem.

INES: Pa ti, Estelle? (*Estelle se ne premakne. Ines bruhne v smeh.*) No? Kdo bo šel? Kateri od nas treh? Vrata so odprta, kaj nas zadržuje? Ha! Za umret smešno! Ne moremo stran drug od drugega.

Estelle od zadaj skoči nanjo.

ESTELLE: Ne moremo stran? Garcin! Pomagaj mi. Hitro, pomagaj. Porinila jo bova ven in zaprla vrata. Bo že videla.

INES *se bori*: Estelle! Estelle! Lepo te prosim, ostati hočem. Ne na hodnik, ne vrzita me na hodnik!

GARCIN: Pusti jo.

ESTELLE: Znorel si. Sovraži te.

GARCIN: Zaradi nje nisem šel.

Estelle izpusti Ines in osuplo pogleda Garcina.

INES: Zaradi mene? (*Premor.*) Dobro, v redu, zaprimo vrata. Desetkrat bolj vroče je, odkar so odprta. (*Garcin stopi k vratom in jih zapre.*) Zaradi mene?

GARCIN: Ja. Ti veš, kaj pomeni, da si strahopetec. INES: Ja, vem.

GARCIN: Ti veš, kaj je to zlo, kaj je sramota in strah. Včasih si samo sebe videla do srca – in te je to uničilo. Ampak že naslednji dan nisi več vedela, kaj misliš. Nisi več znala razvozlati spoznanja, ki si ga doživela prejšnji dan. Ja, ti poznaš ceno, ki jo zahteva zlo. Če ti praviš, da sem strahopetec, veš, o čem govoriš, kajne?

INES: Ja.

GARCIN: Ti si tista, ki jo moram prepričati. Jaz in ti sva iste sorte. Si mislila, da bom šel? Nisem te mogel pustiti tukaj. Kako triumfiraš. Z vsem, kar misliš. Z vsem, kar misliš o meni.

INES: Rad bi me prepričal?

GARCIN: Nič drugega mi ne preostane. Ne slišim jih več, saj veš. Zaključili so z mano, o tem ni dvoma. Konec je: afere ni več, na Zemlji ne obstajam več, niti kot strahopetec ne. Ines, zdaj smo sami: vedve sta edini, ki mi bosta še naklonili kakšno svojo misel. Ona ne šteje. Ampak ti, ti, ki me sovrašiš: če bi mi ti verjela, bom rešen.

INES: To pa ne bo lahko. Glej me: trmasta ženska sem.

GARCIN: Čakal bom, kolikor bo treba.

INES: Ah! Čas imaš, ja. Ves čas večnosti imaš.

GARCIN *jo prime za rame*: Poslušaj, v življenju ima vsak svoj cilj, kajne? Mene je brigalo za denar in za ljubezen. Hotel pa sem biti moški. Pravi moški. Vse sem stavil na tega konja. Ali je mogoče, da je strahopetec nekdo, ki si je izbral najbolj nevarne poti? Ali lahko življenje sodimo na podlagi enega samega dejanja?

INES: Zakaj ne? Trideset let si sanjaril, da si pogumen. Odpustil si si tisoč majhnih šibkosti. Ker junakom je vse dovoljeno. Kako udobno! Ko pa so te v trenutku nevarnosti stisnili ob zid, si skočil na vlak za Mehiko.

GARCIN: Nisem sanjaril, da sem junak. Odločil sem se, da bom junak. Človek je tisto, kar hoče biti.

INES: Dokaži. Dokaži, da nisi samo sanjaril. Dejanja so tista, ki odločajo, kaj smo.

GARCIN: Prehitro sem umrl. Niso mi pustili dovolj časa za dejanja.

INES: Vedno umremo prekmalu – ali prepozno. Ampak življenje je življenje, enota je. Črta je zarisana, treba je sešteti vsoto. Človek je samo tisto, kar je bilo njegovo življenje.

GARCIN: Kača! Na vse imaš odgovor.

INES: No, no! Ne obupaj. Še vedno me lahko prepričaš. Najdi argumente, potrudi se. (*Garcin skomigne z rameni.*) No, a bo kaj? Sem ti rekla, da si šibek. Kako boš zdaj plačal. Strahopetec si, Garcin, ker jaz tako hočem. A slišiš? Jaz hočem, da si strahopetec! Poglej me. Zelo šibka sem: samo sapica, par oči, ki te gledajo, samo brezbarvna misel, ki te misli. (*On razpre roke in hodi proti njej.*) Ja! Poglej te nevarne roke, te ogromne moške roke. Ampak kaj boš z njimi? Misli ne moreš zaustaviti z rokami. To pomeni, da nimaš izbire: moraš me prepričati. Prepuščen si mi na milost in nemilost.

ESTELLE: Garcin!

GARCIN: Kaj?

ESTELLE: Maščuj se.

GARCIN: Kako?

ESTELLE: Poljubi me. Boš videl, kako bo zacvilila.

GARCIN: Čisto prav imaš, Ines. Prepuščen sem ti na milost in nemilost. Ampak tudi ti si meni. *Skloni se nad Estelle. Ines krikuje.*

INES: Ha! Strahopetec! Strahopetec! Daj, kar daj, potolaži se z žensko.

ESTELLE: Jokaj, Ines, jokaj!

INES: Lep par sta! Če bi videla ogabno taco, sploščeno na svojem hrbtu, kako te mečka in gnete. Potne dlani ima, cel je prepoten. Na obleki ti bo pustil moder flek.

ESTELLE: Cvili, dajmo, cvili! Stisni me močneje, Garcin, razpočila se bo.

INES: Ja, daj, stisni jo. Močno jo stisni! Stalita se med sabo! Ljubezen je krasna, kajne, Garcin? Topla in globoka je kot spanje. Ampak jaz ti ne bom pustila spat.

Garcin trzne.

ESTELLE: Ne poslušaj je. Tukaj so moja usta, čisto tvoja sem.

INES: No, kaj čakaš? Ubogaj jo. Strahopetni Garcin stiska detomorilko Estelle. Stave so odprte. Jo bo strahopetec Garcin poljubil? Vidim vaju, vidim. Množica sem, jaz sama sem množica

oči. Množica sem, Garcin, slišiš? (*Mrmra.*)
 Strahopetec, reva! Reva! Reva! Ne boš zbežal,
 nimaš kam, ne bom te pustila. Kaj boš našel
 na njenih ustnicah? Pozabo? Jaz ne bom
 pozabila, jaz že ne. Jaz sem tista, ki jo moraš
 prepričati. Jaz. Daj, daj že! Čakam. Vidiš,
 Estelle, že popušča prijem, ubogljiv kot
 kužek ... Ne boš ga imela!

GARCIN: A ne bo nikoli noč?

INES: Nikoli.

GARCIN: Ves čas me boš lahko videla?

INES: Za vedno.

*Garcin spusti Estelle in naredi nekaj korakov
 po sobi. Stopi h kipu.*

GARCIN: Ta kip ... (*Dotakne se ga.*) No, zdaj smo
 tam. Gledam ta kip in dojel sem, da sem
 v peklu. Povem vama, da je bilo vse že vnaprej
 določeno. Vedeli so, da bom stal ob kaminu,
 z roko drsel po kipu in da bo na meni množica
 oči. Množica oči, ki me požirajo ... (*Nenadoma
 se obrne.*) Ha! Samo dve sta? Mislil sem, da
 vas je veliko več. (*Se smeje.*) To je torej pekel.
 Ne bi si mislil ... Se še spomnita: žveplo,
 grmada, žerjavica ... Kakšna šala. Nobene
 žerjavice ni treba: pekel so Drugi.

ESTELLE: Ljubezen moja!

GARCIN *jo odrine*: Pusti me. Ona je tukaj z nama.

Ne morem te ljubiti, če me ona gleda.

ESTELLE: Ha! No, potem pa naju ne bo več
 gledala.

*Z mize pograbi nož za papir, steče k Ines in jo
 zabode, večkrat.*

INES *se otepa in smeje hkrati*: Kaj se greš, norica,
 kaj delaš? Saj veš, da sem že mrtva.

ESTELLE: Mrtva?

*Izpusti nož, da pade. Premor. Ines pobere nož
 in se besno zabode z njim.*

INES: Mrtva sem! Mrtva! Mrtva! Nič ne pomaga:
 ne nož, ne strup, ne zanka. Ker je že končano,
 storjeno, razumeš? In mi trije bomo skupaj za
 vedno.

Smeje se.

ESTELLE *bruhne v smeh*: Za vedno, moj Bog,
 kako je to smešno! Za vedno!

GARCIN *se smeje, ko ju gleda*: Za vedno!

Padejo vsak na svoj kanape. Sedijo. Dolga tišina.

Nehajo se smejati. Pogledajo se. Garcin vstane.

GARCIN: No, dobro. Pa nadaljujmo.

Zavesa.

**Priloga gledališkega lista Mestnega gledališča ljubljanskega
Letnik LXXIV, sezona 2023/2024, številka 10**